

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

TIIA ALINEN

Sairauspäivärahan muutoksenhaku

Opas muutoksenhakuun

LIIKETALouden KOULUTUSOHJELMA
2020

Tekijä Alinen, Tiia	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 12/2020
	Sivumäärä 51	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Sairauspäivärahan muutoksenhaku - Opas muutoksenhakuun		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten Kelan antamaan sairauspäivärahopäätökseen voi hakea muutosta ja miten muutoksenhakuprosessi lainopillisesti etenee. Tavoitteena oli saada laadittua selkeä lainopillinen kokonaisuus sairauspäivärahopäätöksiin liittyvästä muutoksenhakuprosessista ja sen perusteista. Opinnäytetyössä käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta. Opinnäytetyö oli lainopillinen eli oikeusdogmaattinen, jolloin analysoitiin ja tulkittiin voimassa olevaa lainsäädäntöä, lain esitöitä, oikeuskirjallisuutta ja eri muutoksenhakuasteiden päätöksiä. Tulkitsemalla ja analysoimalla opinnäytetyön aineistoa saatiin luotua teoreettinen ja tiivistetty kokonaisuus muutoksenhakuprosessin perusteista ja sen etenemisestä. Sairausvakuutuslain 1224/2004 mukaan sairauspäivärahaa maksetaan lyhytaikaisen työkyvyttömyyden vuoksi. Sairauspäivärahopäätös on hallintopäätös ja Kela vastaa sairauspäivärahan toimeenpanosta. Sairauspäivärahopäätökseen voi hakea muutosta säädetyssä määräajassa. Päätöksenantajana Kela tutkii ensin itseoikaisumahdollisuuden. Jos päätöstä ei voida itseoikaista valituksessa vaaditulla tavalla, lähetetään valitus liitteineen sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan antamaan päätökseen voi hakea muutosta vielä vakuutusosoikeudelta. Vakuutusosoikeus on viimeisin valitusaste, joten vakuutusosoikeuden päätökseen ei ole valitusosoikeutta. Opinnäytetyön loppuun laadittiin Kelan asiakkaille selkokielinen ohjeistus sairauspäivärahopäätöstä koskevasta muutoksenhakuprosessista. Opinnäytetyöstä voivat hyötyä myös Kelan ratkaisuasiantuntijat, jotka perehtyvät sairauspäivärahan muutoksenhaun perusteisiin ja he, jotka ovat kiinnostuneita sairauspäivärahopäätöksiin liittyvästä muutoksenhakuprosessista.		
Asiasanat Sairauspäivärahat, sairausvakuutus, hallintopäätökset, muutoksenhaku, valitusosoikeus		

Author Alinen, Tiia	Type of Publication Bachelor's thesis	Date 12/2020
	Number of pages 51	Language of publication: Finnish
Title of publication Sickness Allowance Appeal - Guide to appeal		
Degree program Bachelor of Business Administration		
The purpose of the thesis was to determine how to appeal the sickness allowance decision issued by Kela and how the appeals process will proceed legally. The aim was to establish a clear legal set on the appeals process relating to sickness allowance decisions and its grounds. The thesis used a qualitative research extract. The thesis was legal dogmatic, in which case the current legislation, preliminary works of the law, legal literature and decisions of different appellate levels were analysed and interpreted. By interpreting and analysing the material of the thesis, a theoretical and condensed entity was created on the basis of the appeal process and its progress. According to the Health Insurance Act 1224/2004, sickness allowance is paid due to short-term inability to work. The sickness allowance decision is an administrative decision and Kela is responsible for implementing the sickness allowance. The decision on sickness allowance can be appealed within the prescribed time limit. As a decision-maker, Kela first examines whether the decision can be rectified. If the decision cannot be rectified as required in the appeal, the appeal and its annexes will be sent to the Social Security Appeal Board. The decision of the Social Security Appeal Board can still be appealed to the Insurance Court. The right to insurance is the latest level of appeal, so there is no right of appeal to the decision of the right to insurance. At the end of the thesis, plain language instructions were prepared for Kela's customers on the appeal process concerning the decision on sickness allowances. The thesis may also benefit from Kela's solution experts who learn the grounds for sickness allowance appeal and those who are interested in the appeals process related to sickness allowance decisions.		
<u>Key words</u> Sickness allowances, sickness insurance, administrative decisions, appeal, right of appeal		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSONGELMA JA MENETELMÄT	6
2.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja teoreettinen viitekehys	6
2.2 Opinnäytetyössä käytettävät menetelmät ja aineiston kerääminen	7
3 KANSANELÄKELAITOS	10
3.1 Sairauspäivärahaoikeus	13
3.2 Omavastuu aika	14
3.3 Määrä ja maksaminen	16
3.4 Enimmäisaika	20
4 VALITUS SAIRAUSPÄIVÄRAHAPÄÄTÖKSESTÄ	22
4.1 Sairauspäivärahapäätöksen lainmukaisuus	22
4.2 Valitusoikeus	24
4.3 Valitusaika	26
4.4 Valituskirjelmä	27
4.5 Itseoikaisumahdollisuuden tutkiminen Kelassa	30
4.6 Kelan lausunto muutoksenhakuasteelle	31
5 MUUTOKSENHAKUASTEET	34
5.1 Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta	34
5.2 Asioiden käsittely sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa	36
5.3 Vakuutusoikeus	41
5.4 Asioiden käsittely vakuutusoikeudessa	43
5.5 Oikeudenkäyntikulut	47
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe liittyy juridiikkaan, julkishallintoon ja sosiaalioikeuteen. Opinnäytetyöni tarkoituksena on laatia selkeä lainopillinen kokonaisuus Kelan toimeenpanemien sairauspäivärahopäätösten muutoksenhakuprosessista. Opinnäytetyössäni tuon esille sairauspäivärahan yleiset perusteet, kuvaan sairauspäivärahopäätöksiin liittyvän valitusmenettelyn rakennetta ja muutoksenhakuprosessin etenemistä. Opinnäytetyön tarkoitus on toimia oppaana Kelan asiakkaille, joilla on tarvetta hakea muutosta Kelan antamaan sairauspäivärahopäätökseen. Opinnäytetyön liitteenä on selkokielineen opas, jossa on ohjeet siitä, kuinka sairauspäivärahopäätöksestä tehdään valitus ja miten muutoksenhakuprosessi etenee. Toimeksiantajana opinnäytetyölle on Kela.

Opinnäytetyöni aihe valikoitui aiemman työni kautta, työskentelin Kelassa ratkaisuasiantuntijana työ- ja toimintakykyetuuksien ratkaisukeskuksessa sairauspäiväetuuksien parissa. Sairauspäivärahaa koskevat valitukset ovat viime vuosina muuttuneet, joten koin syvällisemmän perehtymisen aiheeseen ajankohtaiseksi. Sairauspäivärahaa myönnetään lyhytaikaisen työkyvyttömyyden vuoksi, kun sairauspäivärahan hakija on työkyvytön omaan tai siihen läheisesti verrattavaan työhön. Myöntöedellytysten keskiössä ovat hakijan työ- ja toimintakyky, joten päätökset sairauspäivärahasta koskevat hakijoita erityisen läheltä. Valituksia tulee vireille myös asioista, jotka ovat säädetty tarkasti laissa eikä niissä voi käyttää harkintaa. Sairauspäiväraha-asiassa saattaa olla asianosaisena myös työnantaja, joka aiheuttaa omalta osaltaan myös pohdintaa työnantajan valitusoikeudesta.

Kelan antamaan sairauspäivärahopäätökseen saa hakea muutosta sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalta ja viimeisenä vakuutusosoikeudelta sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan antamaan päätökseen. Kelalla on kuitenkin ensiasian päätöksenantajana velvollisuus tutkia päätöksen itseoikaisumahdollisuus ennen valituksen toimittamista eteenpäin muutoksenhakuasteille.

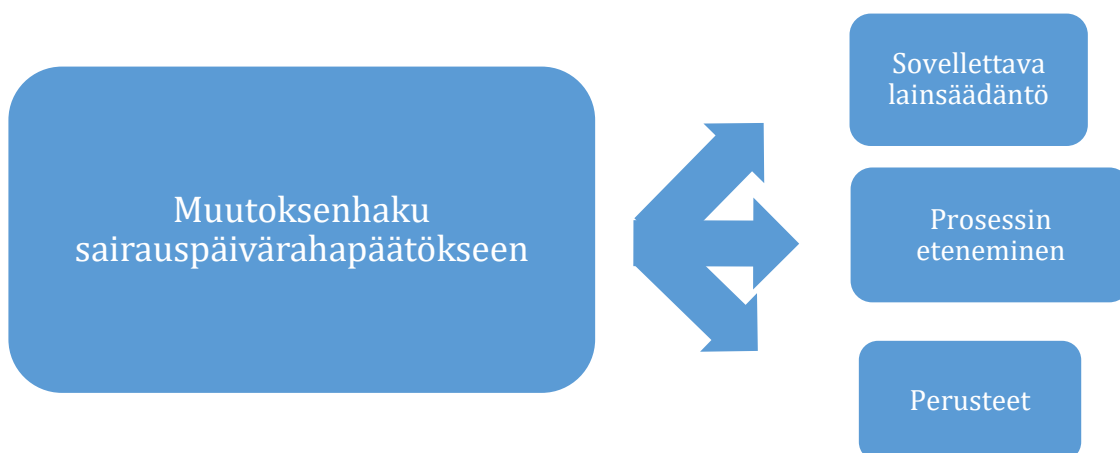
2 TUTKIMUSONGELMA JA MENETELMÄT

2.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja teorettinen viitekehys

Opinnäytetyössäni perehdyn asiaan sovellettavan lainsäädännön näkökulmasta ja tavoitteena on saada laadittua ymmärrettävä kokonaisuus sairauspäivärahan muutoksenhakuprosessista. Opinnäytetyössä sovellettava lainsäädäntö koostuu pääosin sairausvakuutuslaista 1224/2004, hallintolaista 434/2003, laista oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 808/2019, laista sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta 1299/2006, laista oikeudenkäynnistä vakuutus oikeudessa 677/2016 ja tuomioistuinlaista 673/2016.

Opinnäytetyöongelmani on selvittää, miten sairauspäivärahapäätöksiin liittyvä muutoksenhakuprosessi lainopillisesti etenee? Selvityksen pohjalta on tarkoitus laatia selkokielineen ohjeistus Kelan asiakkaille. Opinnäytetyöstä voivat hyötyä myös ne, jotka ovat kiinnostuneita sairauspäivärahapäätöksiin liittyvästä muutoksenhakumenettelystä ja Kelan ratkaisuasiantuntijat, jotka perehtyvät sairauspäivärahaetuuden muutoksenhaun perusteisiin.

Opinnäytetyöni teorettiseen viitekehukseen (Kuva 1) kuuluu tarkastella sairauspäiväraha- asiaan liittyviä perusteita ja sairauspäivärahapäätösten muutoksenhakuun liittyvää juridiikkaa.

Kuva 1. Teorettinen viitekehys

Sairauspäivärahopäätös perustuu sairausvakuutuslakiin 1224/2004, valtioneuvoston asetukseen sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta 1335/2004 ja etuusohjeisiin, jotka puolestaan perustuvat lakeihin. Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 731/2001 perusteella etuusohjeet ovat annettu yhdenmukaistamaan ratkaisukäytäntöä (Laki Kansaneläkelaitoksesta 731/2001, 7 luku 20§). Edellä mainitut säännökset eivät kuitenkaan ole täysin aukottomia työkyvyttömyyden määrittämisen osalta, joten ne jättävät tilaa päätöksentekijän harkinnalle. Koska sairauspäiväraha etuutena koskettaa etuudenhakijoita sen sairauserusteisuuden vuoksi erityisen läheltä, on tärkeää, että muutoksenhakijoiden käytettävissä olisi selkeä ohjeistus valitusmenettelystä.

Tarkoitus on tuoda esille sairauspäivärahopäätöksiin liittyvää muutoksenhakuprosessia ja prosessin etenemisen peruseriaatteita. Kuvaan opinnäytetyössä sairauspäivärahan ja valitusmenettelyn perusteet sekä miten sairauspäivärahopäätökseen haetaan muutosta ja kuka muutosta voi hakea. Selvitän asiaa lisäksi oikeuskäytännön näkökulmasta muutoksenhakuasteiden antamien päätösten osalta. Empiria toteutetaan limittein teorian kanssa, jotta opinnäytetyöstä saadaan mahdollisimman selkeä kokonaisuus. Aihe on rajattu koskemaan muutoksenhakumenettelyä vain Kelan antamista sairauspäivärahopäätöksistä. Aiheen laajuuden vuoksi opinnäytetyöstä on rajattu pois myös sairauspäivärahopäätösten poistomenettely ja muut sairauspäivärahaa koskevat oikaisupäätökset kuin valituksen johdosta tehtävä itseoikaisupäätös.

2.2 Opinnäytetyössä käytettävät menetelmät ja aineiston kerääminen

Opinnäytetyössäni käytettävä tutkimusote on laadullinen eli kvalitatiivinen. Kvalitatiivisessa menetelmässä ilmiötä koskevat havainnot ja teorit saattavat tarkentua selvityksen edetessä. Kvalitatiivinen menetelmä soveltuu parhaiten tilanteisiin, joissa halutaan syventää ilmiöstä olevaa näkemystä tai saada selvityksen alla olevalle ilmiölle tarkennettu kuvaus. Työn tavoitteena pidetään sitä, että saadaan kaiken kattava ymmärrys tutkinnan alla olevasta asiasta. (Kananen 2017, 33-34.) Kvalitatiivisen menetelmän pääosassa ovat selvitetävän aiheen prosessit ja se antaa uuden keinon havainnollistaa aihetta syvemmin. Kvalitatiivinen menetelmä onkin yleisesti ottaen aihetta kuvailevaa, koska tekijä analysoi aihetta kuvien ja tekstien perusteella. (Kananen 2017, 36.)

Tämän vuoksi opinnäytetyöni on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen, jolloin opinnäytetyössäni analysoin ja tulkitsen sairauspäivärahopäätöksiin sekä muutoksenhaku-prosessiin sovellettavaa lainsäädäntöä. Aineisto koostuu myös lain esitöistä, oikeustapauksista ja oikeuskirjallisuudesta. Lainoppia voidaan pitää tulkintatieteenä, jonka perustana toimii voimassa oleva oikeus, jota tulkitaan. Oikeusdogmaattisessa työssä tutkitaan edellä mainittujen asioiden lisäksi oikeudellisia kirjoituksia sekä normeja. Tämän vuoksi menetelmätavat perustuvat nimenomaisesti tulkinnan menettelytapoihin, jotka olennaisilta osilta ovat punninta-, ratkaisu- ja oikeuslähdenormeja. (Hirvonen 2011, 21-22; 36.)

Oikeusdogmaattisen menetelmän avulla saan luotua syvemmän ymmärryksen Kelan asiakkaille sairauspäivärahojen muutoksenhaunprosessista ja siihen liittyvästä juridikkasta. Opinnäytetyölläni haluan tuoda esille lainopilliset asiat mahdollisimman käytännönläheisesti, jotta niiden merkitys on helpommin ymmärrettävässä muodossa. Tiedonintressi lainopillisessa työssä on käytännöllistä eli praktista, jolla tuotetaan tulkinnan alla olevalle asialle merkityksiä ja syvennetään tietoa voimassa olevasta lainsäädännöstä. Käytännössä voidaan ajatella, että syvennettyä tietoa siirretään analysoimalla eteenpäin. (Hirvonen 2011, 34.)

Opinnäytetyössäni oikeustapaukset koostuvat sosiaaliturva-asioiden muutoksenhaku-lautakunnan ja vakuutusosoikeuden ratkaisuksista. Oikeustapauksien tulkinnan avulla saan tuotua teorian käytäntöön. Opinnäytetyöhön olen valinnut pääosin sellaisia muutoksenhakuasteiden antamia ratkaisuja, joissa valitus on koskenut asiaa, joka on laissa tarkasti säädetty. Näissä tapauksissa Kelalla ei ole harkintaoikeutta, joten koin muutoksenhakijan näkökulmasta tärkeäksi tuoda esille tämän kaltaisia ratkaisuja. Lisäksi osan muutoksenhakuasteiden ratkaisuksista olen valinnut opinnäytetyöhöni sen perusteella, että kykenen havainnollistamaan tulkinnan alla olevan asian helpommin ymmärrettävään muotoon.

Aineistonkeruumenelmäksi olen valinnut sekundäärisen menetelmän, jonka pohjana toimivat erilaiset dokumentit. Dokumenteilla tarkoitetaan kirjallisessa muodossa tuotettua aineistoa, joka on jo laadittu, mutta osa dokumenteista voi kytkeytyä myös ny-

kyhetkeen. Laadullisen menetelmän aineistolähteinä voidaan käyttää kaikkia kirjallisia lähteitä, lähdekriittisyys tietenkin huomioiden. Aineiston pohjana voivat olla esimerkiksi kirjat, organisaatiokuvaukset, toimenkuvat, vuosikertomukset, raportit, muistiot ja lakisäätteiset dokumentit. (Kananen 2017, 120-121.)

Aineistoanalyysinä opinnäytetyössäni käytetään sisältöanalyysiä. Sisältöanalyysin perusteella tulkitsem ja analysoin dokumentteja. Sisältöanalyysin avulla yritetään saada luotua selvityksen alla olevasta materiaalista teoreettinen ja tiivistetty kokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.) Oikeustieteellisen tutkimuksen ja lainopin voidaan ajatella olevan osana hermeneutiikkaa, koska oikeustiede yrittää ymmärtää oikeuden järjestelmää ja normeja eikä vain tulkitse niitä. Hermeneutiikassa tulkitaan ja yritetään käsittää inhimilliset ilmiöt. (Hirvonen 2011, 52-53.) Asiaa voidaan ajatella hermeneutisena kehänä, johon sisältyy neljä eri vaihetta; teoreettinen perehtyneisyys, aineiston hankinta ja tulkinta, aineiston tulkinta ja luokittelu sekä teorian muodostus. Kehää ei voida pitää päättävänä vaan mitä useammin kehää kierretään läpi, sitä paremmin ilmiötä voidaan tulkita ja ymmärtää. Teoria pohjautuu ja rakentuu aineistosta, jonka lisäksi teoriolla tulee olla yhteys käytäntöön. Teorian muodostamisesta tulee näin ollen jatkuva prosessi. (Anttila 1998.)

Edellä kuvattujen menetelmien avulla saan tuotettua opinnäytetyölläni perusteellisempaa tietoa liittyen sairauspäivärahopäätösten muutoksenhakuprosessiin ja luotua syvällisemmän näkemyksen siitä, miten muutoksenhakuprosessi lainopillisesti etenee. Yhdistämällä limittäin teoria- ja empiriaosuudet saan kuvattua lainopillisen kokonaisuuden mahdollisimman käytännönläheisesti. Tulkitsemalla ja analysoimalla opinnäytetyön perusteena olevaa aineistoa saan tiivistettyä kokonaisuuden selkokieliseksi ohjeistukseksi.

3 KANSANELÄKELAITOS

Kansaneläkelaitos eli Kela on julkisoikeudellinen laitos, jolla on oma talous ja hallinto. Kelan toimintaa valvovat eduskunnan määräämät valtuutetut. Kelan tehtävänä on hoitaa sosiaaliturvan toimeenpanoa, tiedottaa palvelutoiminnasta ja etuuksista, kehittää etuusjärjestelmien ja oman toimintansa tutkimusta, tehdä ehdotuksia toimintansa lainsäädännön kehittämiseksi, laatia arvioita ja ennusteita sekä tilastoja. (Laki Kansaneläkelaitoksesta 1-2 §.)

Kelan toimielimiä ovat hallitus ja valtuutetut. Eduskunta määrää kaksitoista valtuutettua ja heille varavaltuutetut. Valtuutettujen tehtävänä on valvoa Kelan toimintaa ja hallintoa, nimittää hallituksen jäsenet ja määrätä heidän palkkionsa, valita tilintarkastajat, vahvistaa tilinpäätös sekä päättää vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle. Lisäksi valtuutettujen tulee toimittaa eduskunnalle vuosittain kertomus toiminnastaan. (Laki Kansaneläkelaitoksesta 3-5 §.)

Hallitukseen kuuluu enintään kymmenen jäsentä ja heidän toimintakautensa on kolme vuotta. Hallitukseen ei voida ottaa jäseneksi Kelalla palvelus- tai työsuhhteessa olevaa henkilöä. Hallitus on päätösvaltainen, kun paikalla ovat puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä. Hallituksen tehtävänä on johtaa ja kehittää Kelan toimintaa. Sen lisäksi hallituksen tulee vuosittain laatia Kelan toiminta- ja taloussuunnitelma, toimintakertomus sekä tilinpäätös. Hallitus päättää myös Kelan varojen sijoitustoimintaan liittyvistä yleisistä periaatteista, kiinteän omaisuuden ostosta ja myynnistä, pääjohtajan ja muiden johtajien työnjaosta. Hallitus vahvistaa Kelan työjärjestyksen, joka pitää sisällään tarkemmat määräykset sen hallinnosta ja asioiden käsittelystä. Hallituksen tehtäviin kuuluvat lisäksi pääjohtajan ja johtajien palkka- sekä muiden etujen vahvistaminen ja toimihenkilöiden palkkaan, työaikaan, vuosilomiin sekä matkakulujen korvaamiseen liittyvien periaatteiden vahvistaminen. Hallituksella on oikeus siirtää toimivaltaansa pääjohtajalle, muille johtajille ja toimihenkilöille. (Laki Kansaneläkelaitoksesta 6-8 §.)

Valtuutetut esittävät tasavallan presidentille ehdotuksensa Kelan pääjohtajasta ja viidestä muusta johtajasta. Tasavallan presidentti nimittää johtajat valtuutettujen esityksen mukaisesti ja lisäksi hän määrää pääjohtajan sijaiseksi yhden johtajista. (Laki Kansaneläkelaitoksesta 9 §.)

Kelan keskushallintoon kuuluvat eri osastot ja toimintayksiköt. Paikallishallinnon muodostavat vakuutuspiirit, joissa saattaa olla useampiakin Kelan toimistoja.

(Laki Kansaneläkelaitoksesta 10 §.)

Organisaatiokaaviosta (Kuva 2) voidaan huomata, että Kelan linjaorganisaatio muodostuu viidestä tulosyksiköstä. Tulosyksiköjä ovat etuuspalveluiden tulosyksikkö, asiakkuuspalveluiden tulosyksikkö, IT- palveluiden tulosyksikkö, tietopalveluiden tulosyksikkö ja yhteistenpalveluiden tulosyksikkö. Näiden viiden tulosyksikön lisäksi Kelalla on kaksi toiminnallista yksikköä, johdon tukiyksikkö ja viestintäyksikkö. Kaikilla yksiköillä on omat tehtävänsä ja vastuut. Esimerkiksi etuuspalveluiden tulosyksikköön kuuluvat viisi vakuutuspiiriä. Vakuutuspiirit ovat jaettu maantieteellisesti Eteläiseen, Itäiseen, Keskiseen, Läntiseen ja Pohjoiseen vakuutuspiiriin. (Kelan www-sivut. 2020.)

Kuva 2. Kelan organisaatiokaavio. (Kelan www-sivut 2020)

Etuuspalveluiden tulosityksikön ja sen vakuutuspiirien vastuulle kuuluvat etuushakemusten ratkaisut sekä etuuslainsäädännön kehittämisehdotukset. Asiakkuuspalveluiden tulosityksikkö on jaettu maantieteellisesti kuuteen eri asiakaspalveluyksikköön. Asiakkuuspalveluiden tulosityksiköiden vastuulle kuuluvat asiakkaiden neuvonta ja ohjaus kaikissa palvelukanavissa. (Kelan www- sivut. 2020.)

Etuuspalveluiden tulosityksikkö on jaettu vielä vakuutuspiirien sisällä eri ratkaisukeskuksiin etuuksien mukaisesti. Esimerkiksi Läntisen vakuutuspiirin ratkaisukeskukset ovat seuraavat: toimeentuloturvaetuuksien ratkaisukeskus, eläke-, opinto ja perheetuuksien ratkaisukeskus, terveydenhoitoetuuksien ratkaisukeskus, asiantuntijalääkärikeskus sekä työ- ja toimintakykyetuuksien ratkaisukeskus. Sairauspäivärahaetuuksia käsitellään työ- ja toimintakykyetuuksien ratkaisukeskuksessa. (Kelan www- sivut. 2020.)

Kelan toimintaa rahoitetaan eri rahastoilla ja julkisen sektorin osuuksilla. Vuonna 2017 valtion osuus Kelan rahoituksesta oli yhteensä 75 prosenttia, kuntien osuus 6 prosenttia ja vakuutusmaksujen osuus yhteensä 19 prosenttia. (Kelan www- sivut. 2020.) Kansaneläkerahastosta maksetaan eläke- ja vammaisetuudet. Sairausvakuutusrahastosta maksetaan sairausvakuutuslain mukaiset päivärahat, kuten sairauspäivärahat ja vanhempainpäivärahat sekä kuntoutusrahat. Sairausvakuutusrahastosta maksetaan myös työterveyshuollon korvaukset ja sairaanhoitovakuutuksen korvaukset. Sosiaaliturvan yleisrahastosta eli etuusrahastosta puolestaan kustannetaan esimerkiksi opintoetuudet, työttömyysturvaetuudet, toimeentulotuet ja lapsilisät. Lisäksi toimintaa rahoitetaan palvelurahastolla ja eläkevastuurahastolla. (Laki Kansaneläkelaitoksesta 12a-12g §.)

Kela vastaa sairauspäivärahan toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä ja valvoo, että sairausvakuutuslakia ja sen nojalla annettuja asetuksia sekä määräyksiä noudatetaan. Kelan lisäksi sairauspäivärahan toimeenpanoon liittyvissä tehtävistä voi vastata työpaikkakassat. (Sairausvakuutuslaki 1 luku 3 §.) Työpaikkakassat hoitavat sairausvakuutuslain mukaisesti lakisääteisen sairausvakuutuksen toimeenpanon tai täydentävät lakisääteistä sairausvakuutusta. Työpaikkakassat ovat verrattavissa asemansa puolesta Kelan toimistoihin. Suomessa oli vuonna 2019 yhteensä 56 työpaikkakassaa. (Rantala & Kivisaari 2020, luku 18.)

3.1 Sairauspäivärahoikeus

Suomen perustuslain 731/1999 mukaisesti lailla taataan jokaisen oikeus sosiaaliturvaan. Jokaisella on oikeus välttämättömään huolenpitoon ja perustoimeentuloon työkyvyttömyyden tai sairauden perusteella. (Suomen perustuslaki 1999/731, 2 luku 19§.) Tätä oikeutta takaa sairausvakuutuslaki 1224/2004, jossa säädetään oikeudesta lyhytaikaisen työkyvyttömyyden aiheuttamasta ansionmenetyksestä. Lain soveltamisala koskee henkilöä, joka on vakuutettu. (Sairausvakuutuslaki 1 luku 1 - 2§). Vakuutettuna pidetään henkilöä, joka kuuluu sosiaaliturvaan eli henkilö, joka on sairausvakuutettu (HE 188/2018, s. 12). Tietyissä tilanteissa henkilöt, jotka muuttavat Suomesta ulkomaille tai tulevat ulkomailta Suomeen työskentelemään tai toimimaan yrittäjinä, saattavat olla myös Suomessa sairausvakuutettuja. Näitä tilanteita määrittää tarkemmin laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa 16/2019 4-13 §.

Sairauspäiväraha on yksi lyhytaikaisista turvaa tuovista etuuksista sairauden sattuessa ja sitä maksetaan ansionmenetyksen korvaamiseksi, joka on aiheutunut vakuutetun työkyvyttömyydestä. Sairauspäivärahaa voi saada vakuutettu, joka on 16—67 vuotias ja Suomessa sairausvakuutettu. Oikeus alkaa vasta, kun vakuutettu on täyttänyt 16 vuotta ja päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana vakuutettu saavuttaa 68 vuoden iän. Ikäedellytyksen lisäksi vaaditaan, että vakuutettu on estynyt tekemään työtään sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden vuoksi. Sairausvakuutuslaissa työkyvyttömyydellä tarkoitetaan sellaista sairaudesta johtuvaa tilaa, jolloin vakuutettu on kykenemätön tekemään tavallista työtään tai siihen läheisesti verrattavaa työtä. (Sairausvakuutuslaki 8 luku 2-4§).

Työkykyä verrataan sairauspäivärahoikeuden arvioimisessa siis ammatilliseen työkyvyttömyyteen. Yleisen työkyvyttömyyden arvioinnissa työkykyä verrataan vakuutetun oman työn lisäksi työhön, jota vakuutetulta voidaan edellyttää. Yleistä työkyvyttömyyden arviointia käytetään esimerkiksi työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnissa ja siinä huomioidaan vakuutetun ikä, asuinpaikka sekä aikaisempi työkokemus. Lääkärinlausunnossa hoitava lääkäri tuo esille vakuutetun työkykyyn vaikuttavat sairaudet, käytetyt hoitomuodot, sairauden aiheuttaman toimintakyvyn aleneman ja arvioi sairauden ennusteen. Työkyvyttömyyden arvioimisessa lääkärinlausunnon merki-

tys vakuutetun terveydentilan ja toimintakyvyn osalta on sairauspäivärahan arviointiprosessin keskeisin asia, koska työkyvyttömyys on yksi sairauspäivärahan edellytyksistä. (Takala ym. 2019, 235-237.)

Sairauspäiväraha ei kuitenkaan ole ensisijainen verrattuna kaikkiin sairauserusteisiin etuuksiin. Päivärahasta vähennetään kansaneläkelain 568/2007 mukainen eläke ja samalta ajalta saman työkyvyttömyyden mukaisesti maksettava korvaus, kuten esimerkiksi liikennevakuutuslain 460/2016 tai työtapaturma- ja ammattitautilain 459/2015 perusteella myönnettävä ansionmenetykskorvaus. Sairauspäivärahasta vähennetään myös työeläkelakien mukainen eläke siltä osin, kun se maksetaan sairauspäivärahan ensisijaisuusajan jälkeiseltä ajalta. Sairausvakuutuslain 12 luvun 2 §:n tarkoittamien muun lain mukaisten korvauksien käsittelyn viivästyessä, jos viivästys ei johdu vakuutetusta, voidaan sairauspäiväraha maksaa ilman vähennystä ja periä vastaava osuus etuuden maksajalta, kun muun lain mukainen korvauspäätös on annettu. Jos päiväraha maksetaan työnantajalle palkkaa vastaavalta osalta, ei tätä säännöstä voida noudattaa. Päiväraha voidaan maksaa viivästymistilanteissa vain vakuutetulle itselle. (Sairausvakuutuslaki 12 luku 2 §.)

3.2 Omavastuu aika

Sairauspäivärahaa maksetaan vasta omavastuuajan jälkeen. Yleensä sairauspäivärahan omavastuu on sairastumispäivä ja sitä seuraavat 9 arkipäivää. Arkipäivillä tarkoitetaan päiviä maanantaista lauantaihin, pois lukien arkipyhäpäivät. Jos vakuutetun työkyvyttömyys jatkuu välittömästi osasairauspäivärahan jälkeen omavastuu-aikaa ei ole lainkaan. Omavastuu-aikaa ei ole myöskään tilanteessa, jossa vakuutettu tulee työkyvyttömäksi tai työkyvyttömyys jatkuu välittömästi kuntoutusrahan jälkeen. Saman sairauden uusiutuessa 30 päivän kuluessa siitä päivästä lukien, jolta viimeksi maksettiin sairauspäivärahaa tai osasairauspäivärahaa, omavastuuna pidetään vain sairastumispäivää. (Sairausvakuutuslaki 8 luku 7 §.)

Sosiaaliturva-asioden muutoksenhakulautakuntaan toimitetaan toisinaan valituksia, jotka liittyvät sairauspäivärahan omavastuu-aikaan. Omavastuu-aika on määritetty tar-

kasti sairausvakuutuslakiin, joten omavastuuajaa ei voida soveltaa tai poistaa kokonaan. Katsotaan asiaa kahden esimerkkitapauksen kautta, joiden osalta sosiaaliturvasioiden muutoksenhakulautakunta on joutunut hylkäämään valitukset, koska sairausvakuutuslain mukaiset edellytykset omavastuuajaa koskien eivät ole täyttyneet.

Kela on antanut päätöksen, jossa on todettu, että omavastuuajalta ei makseta sairauspäivärahaa. Päätöksen mukaisesti omavastuuajaksi oli sairastumispäivä ja yhdeksän sitä seuraavaa arkipäivää. Vakuutettu oli tyytymätön päätöksen, joten hän valitti päätöksestä sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle. Valituskirjelmässään muutoksenhakija edellytti omavastuuajan poistamista, vedoten terveydelliseen ja taloudelliseen tilanteeseensa. Valitus hylättiin, koska omavastuuajaksi perustuu sairausvakuutuslakiin eikä asiassa voida suorittaa kohtuullisharkintaa. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta totesi myös, että omavastuuajaksi voi olla myös sairastumispäivä, jos sairaus uusiutuu 30 päivän sisällä siitä päivästä lähtien, jolta viimeksi maksettiin sairauspäivärahaa. Tämä edellytys ei täyttynyt muutoksenhakijan kohdalla. (Sosiaaliturva-asioidenmuutoksenhakulautakunta 8.11.2012. 8019/12.)

Toisessa tapauksessa valitus koski omavastuuajaa saman sairauden uusiutuessa. Kela oli antanut päätöksen sairauspäivärahasta ajalle 28.9.2009-25.10.2009. Päätöksen mukaisesti omavastuuajaksi oli sairastumispäivä ja yhdeksän sitä seuraavaa arkipäivää. Vakuutetun työnantaja oli tyytymätön päätökseen ja vaati valituskirjelmässään omavastuuajan lyhentämistä yhteen päivään. Perusteluina työnantaja esitti, että vakuutettu oli ollut saman sairauden vuoksi työkyvyttömyyden myös ajalla 11.6.2009-12.7.2009. Valitus hylättiin, koska sairaus ei ollut uusiutunut 30 päivän kuluessa edellisestä sairauspäivärahan maksujaksosta. Omavastuuajaksi oli huomioitu sairausvakuutuslain tarkoittamalla tavalla oikein eikä päätöstä voitu muuttaa valituksessa vaaditulla tavalla. (Sosiaaliturva-asioidenmuutoksenhakulautakunta 25.1.2011. 402/10/20.)

Yrittäjien omavastuuajaksi puolestaan on lyhyempi kuin palkansaajilla. Yrittäjillä on mahdollisuus hakea sairastumispäivän jälkeiseltä omavastuuajalta korvausta Kelalta. YEL- vakuutetuille yrittäjille maksetaan sairauspäivärahaa omavastuuajalta yrittäjän

eläkelain mukaisen työtulon perusteella. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että YEL- vakuutus on ollut voimassa työkyvyttömyyden alkamispäivänä. (Sairausvakuutuslaki 8 luku 10 §.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että YEL- vakuutetuilla yrittäjillä omavastuu-aika on vain sairastumispäivä. Tämä koskee vain YEL- vakuutettuja yrittäjiä. Maatalousyrittäjillä omavastuu-aika eroaa YEL- vakuutetuista yrittäjistä ja palkansaa- jista.

Maatalousyrittäjät, joilla on voimassa MYEL- vakuutus, voivat hakea korvausta omavastuuajalta Maatalousyrittäjien eläkelaitokselta. Päivärahan suorittamisen edellytyksenä omavastuuajalta on, että maatalousyrittäjä kykenee osoittamaan työkyvyttömyy- tensä sairaanhoitolaitoksen tai lääkärin antamalla todistuksella. Jos sairaus kestää yli sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan, edellytetään myös sitä, että Kela myön- tää sairauspäivärahan. MYEL- vakuutetut maatalousyrittäjät voivat hakea omavastuu- ajan korvausta sairastumispäivän ja sitä seuraavien kolmen kalenteripäivän jälkeiseltä ajalta. (Laki sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalous- yrittäjille 118/1991, 1-3 §.) Eli MYEL- vakuutetuilla yrittäjillä sairauspäivärahan oma- vastuu-aika on neljä päivää. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen maksama omavastuu- ajan korvauksen suuruus määräytyy sairastumisen alkaessa vahvistettuna olleesta MYEL- tulosta. Päivärahaa ei makseta lainkaan, jos päivärahan määrä jää omavastuu- ajalta pienemmäksi kuin 10,09 euroa. (Laki sairausvakuutuslain mukaisen omavastuu- ajan korvaamisesta maatalousyrittäjille 5§.)

3.3 Määrä ja maksaminen

Sairauspäiväraha määräytyy vakuutetun vuositulojen perusteella, jos työkyvyttömyys on alkanut 1.1.2020 lukien. Vuositulossa tarkastellaan vakuutetun työkyvyttömyyden tai etuusoikeuden alkamista edeltävää kuukautta edeltävien 12 kuukauden aikana mak- settua palkkatuloa, YEL- tuloa, MYEL- tuloa, vakuutuspalkkaa, ansionmenetykskor- vausta tai sairausvakuutuslain määrittelemää etuusperusteista tuloa. (Sairausvakuutus- laki 11 luku 2§.) Jos työkyvyttömyys alkaa toukokuussa, otetaan vuosityötulo huomi- oon maaliskuusta alkaen 12 kuukautta taaksepäin. Etuusperusteisella tulolla tarkoite- taan sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, luovutuspäivärahaa, työttömyysetuutta, vanhempainpäivärahaa, vuorottelukorvausta, kuntoutusrahaa tai kuntoutuskorotusta,

työkyvyttömyyseläkettä, takuueläkettä, aikuiskoulutustukea opintorahaa ja sopeutumiseläkettä tai sopeutumisrahaa. Etuusperusteinen tulo lasketaan 12 kuukauden tarkastelujakson aikana saatujen edellä mainittujen etuuksien perusteella. (Sairausvakuutuslaki 11 luku 6§.)

Työnantajalle maksettua etuutta tai ansionmenetykskorvausta ei oteta huomioon vuositulon laskennassa, koska työnantaja on maksanut siinä tapauksessa palkkaa samalta ajalta. Kela saa yleensä palkkatulot vuosityötulon laskentaan suoraan tulorekisteristä. (HE 296/2018, 25; 29-31). Vuosityötulosta tehdään vakuutusmaksuvähennys, joka on vuonna 2020 suuruudeltaan 9,58 prosenttia. YEL- tai MYEL- vuosityötulosta tätä vähennystä ei tehdä. (Sairausvakuutuslaki 11 luku 7 §.)

Sairauspäivärahan vähimmäismäärään on oikeus, jos määrää ei voida laskea vuositulojen perusteella tai mikäli määrä jää vuositulojen määrittämisellä alle sairauspäivärahan vähimmäismäärän (Sairausvakuutuslaki 7 luku 3§). Vähimmäismäärä perustuu kansaneläkeindeksiin. Kansaneläkeindeksi määritetään elinkustannusindeksin perusteella. Vähimmäismäärä tarkistetaan joka vuoden alusta siinä suhteessa kuin kansaneläkeindeksin pisteluku on muuttunut verrattuna pistelukuun, joka on ollut voimassa etuutta määrättäessä. (Laki kansaneläkeindeksistä 456/2001 1-3§.) Vähimmäismäärä on 28,94 euroa päivää kohden vuonna 2020 (Sairausvakuutuslaki 11 luku 10 §). Sairauspäivärahaa maksetaan maksukausittain aina jälkikäteen 25 päivän erissä. Poikkeuksena ensimmäinen maksuerä, joka on kuusi arkipäivää. (Valtioneuvoston asetus sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta 1335/2004, 2 luku 3 §.)

Sairauspäiväraha maksetaan työnantajalle palkkaa vastaavalta osalta, jos työnantaja maksaa työsuhteen perusteella sairausajanpalkkaa. Sairauspäiväraha maksetaan kuitenkin enintään palkkaa vastaavalta osalta työnantajalle. (Työsopimuslaki 55/2001, 2 luku 11§.) Mikäli vakuutetulla on useampia työnantajia, jaetaan sairauspäiväraha työnantajille palkan suhteessa. Jos vakuutettu työskentelee yrittäjänä tai maatalousyrittäjänä palkkatyön ohella, jaetaan sairauspäiväraha eläkelakien mukaisen työtulon ja palkan suhteessa. (Arajärvi 2011, 119.) Eli sairauspäivärahan määrän ollessa suurempi kuin työnantajan maksama palkka, maksetaan niiden välinen erotus vakuutetulle itselle.

Taulukosta 1 voidaan havaita, että vuonna 2019 sairauspäivärahaa maksettiin useammin työnantajalle kuin vakuutetulle itselle. Sairauspäiväraha on myös suurempi päivää kohden työnantajalle maksettaessa kuin vakuutetulle itselle maksettaessa. Tämän perusteella voidaan ajatella, että palkka on harvemmin pienempi suhteessa maksettuun sairauspäivärahan määrään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yleensä palkansaajille ei jää enää maksettavaksi sairauspäivärahaa itselle samalta ajalta kuin työnantaja on maksanut sairausajan palkkaa vaan koko sairauspäiväraha maksetaan työnantajalle.

Taulukosta 1 voidaan huomata myös, että työnantajalle korvattuja päiviä ei ole läheskään niin paljon kuin vakuutetulle itselle korvattuja päiviä. Tämä saattaa johtua siitä, että työsopimuslaki 55/2001 määrittää vähimmäisajan sairausajan palkanmaksulle. Työnantajan tulee korvata sairausajalta palkka työntekijälle, jos työntekijä ei ole itse työkyvyttömyyttään aiheuttanut tahallaan tai törkeällä huolimattomuudellaan. Korvaus kattaa sairastumispäivän ja yhdeksän sitä seuraavaa arkipäivää. Sairausajan palkka maksetaan täytenä, jos työsuhde on jatkunut vähintään kuukauden. Työnantajalla on velvollisuus maksaa sairausajan palkka myös alle kuukauden kestävältä työsuhteelta, mutta palkkaa ei tarvitse maksaa täytenä vaan sairausajan palkka tulee olla vähintään 50 prosenttia työntekijän normaalista palkasta. (Työsopimuslaki 55/2001, 2 luku 11 §.) Käytännössä siis työntekijällä on oikeus saada joko täyttä palkkaa tai vähintään 50 prosentin mukaista palkkaa sairauspäivärahan omavastuuajalta.

Työnantaja sairauspäivärahan maksunsaajana

Aika	Etuuslaji	Saajat	Maksetut etuudet euroa	Korvatut päivät	Korvatut päivät/saaja	Euroa/päivä
2019	Sairauspäiväraha	214 991	336 923 096	5 201 379	24	64,78

Vakuutettu sairauspäivärahan maksunsaajana

Aika	Etuuslaji	Saajat	Maksetut etuudet euroa	Korvatut päivät	Korvatut päivät/saaja	Euroa/päivä
2019	Sairauspäiväraha	159 464	483 006 434	10 030 893	63	48,15

Taulukko 1. Työnantaja ja vakuutettu sairauspäivärahan maksunsaajina. (Kelan tilastotietokanta Kelasto 2020)

Työsopimuslaki määrittää siis vain vähimmäisajan sairausajan palkanmaksusta. Sairausajan palkkaa työnantaja saa kuitenkin maksaa myös pidemmältä ajalta kuin vain sairauspäivärahan omavastuuajalta. Pidemmästä palkanmaksusta voidaan sopia eri alojen työehtosopimusten avulla ja työnantajat ovat tätä oikeutta myös laajalti käyttäneet. Työntekijän on kuitenkin esitettävä pyydetessä luotettava selvitys työkyvyttömyydestään. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017, 23.)

Pohditaan asiaa vielä esimerkkitapauksen myötä. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta on antanut 13.10.2008 ratkaisunsa tilanteeseen, jossa valitus koski sairauspäivärahan määrää.

Kela oli antanut päätöksen sairauspäivärahasta ajalle 3.4.2007-27.4.2007. Päivärahan määrä oli perustunut vakuutetun viimeksi vahvistettuun verotukseen eli vuoden 2005 työtuloihin. Sairauspäivärahan määrä oli jaettu työnantajan ja muutoksenhakijan välillä. Päivärahan suuruus oli päivää kohden 43,68 euroa ja työnantajalle sairauspäiväraha maksettiin palkkaa vastaavalta osalta eli 35,73 euroa päivässä. Sairauspäivärahan ja palkan erotus 7,95 euroa päivässä maksettiin vakuutetulle itselle. Vakuutettu oli tyytymätön päätökseen ja hän vaati sairauspäivärahan maksamista suuremmalta osalta itselleen. Perusteluiksi muutoksenhakija esitti sen, että hänellä oli työaika vähentynyt 1.1.2007 lukien 60 prosenttiin normaalista työajasta. Muutoksenhakija totesi valituksessaan, että työt eivät olleet vähentyneet lainkaan vaan hän teki kolmessa päivässä koko viikon työt.

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta hylkäsi valituksen, koska sairauspäivärahaa ei voida maksaa vakuutetulle itselle palkkaa vastaavalta osalta. Määrä perustui vuoden 2005 työtuloon ja työtuloa oli korotettu palkkakertomella. Muutoksenhakuaste toteaa päätöksessään, että sairauspäivärahan määrä on laskettu sairausvakuutuslain vaatimalla tavalla oikein ja työnantajalle oli päätöksessä vahvistettu sairauspäiväraha palkkaa vastaavalta osin. (Sosiaaliturva-asioidenmuutoksenhakulautakunta 13.10.2008. 11960/7/11.)

Esimerkkitapauksessa sairauspäivärahan määrä perustui vuoden 2005 työtuloihin, jolloin muutoksenhakijan 1.1.2007 alkanut osa-aikatyö ei vielä vaikuttanut sairauspäivärahan määrään. Sairauspäivärahan määräytymisperusteet ovat lisäksi tämän päätöksen

jälkeen muuttuneet, koska 1.1.2020 lukien määrä perustuu vuosituloihin. Esimerkitapaus tuo kuitenkin esille käytännön tasolla sen, miten sairauspäiväraha maksetaan palkkaa vastaavalta osin työnantajalle. Sairausvakuutuslaki ei jätä määräytymisperusteisiin tulkinnanvaraa.

3.4 Enimmäisaika

Sairauspäivärahaa voi saada enintään alle vuoden kestävästä työkyvyttömyyden johdosta eli noin 300 arkipäivältä. Sairauspäivärahaa maksetaan enintään sen kuukauden loppuun, jota seuraavan kuukauden aikana tulisi 300 päivää eli päivärahan enimmäisaika täyteen. Enimmäisaikaan lasketaan kaikki suorituspäivät eli ne päivät, joilta vakuutetulla on ollut oikeus Kelan sairauspäivärahaan työkyvyttömyyttä edeltäneeltä kahdelta vuodelta. Enimmäisajan laskennassa huomioidaan myös ne päivät, joilta sairauspäiväraha on myönnetty, mutta sitä ei ole maksettu. Tämänkaltaisen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, jos vakuutetun hakemus on myöhästynyt ja sairauspäivärahaa ei ole sen vuoksi voitu maksaa. (Sairausvakuutuslaki 8 luku 8§.)

Enimmäisajan jälkeen sairauspäivärahaan on saman sairauden perusteella oikeus vasta, kun vakuutettu on ollut työkykyinen vuoden ajan tai mikäli vakuutettu on palannut takaisin töihin yhdenjaksoisesti vähintään 30 päiväksi. Vuoden työkykyisyyden aikaan voidaan rinnastaa myös aika, jolta vakuutettu on esimerkiksi saanut kuntoutusrahalain 611/1991 tai työeläkelakien mukaista kuntoutusrahaa. Sairausvakuutuslain 8 luvun 9 §:ssä määritetään tarkemmin mitä työkykyisyyteen rinnastettava aika pitää sisällään. Saman sairauden perusteella sairauspäivärahaa voidaan maksaa 50 lisäpäivältä. Jos taas enimmäisajan jälkeen vakuutettu sairastuu uuteen sairauteen, oikeus sairauspäivärahaan syntyy, jos on ollut vähintään yhden päivän työkykyinen enimmäisajan jälkeen. (Sairausvakuutuslaki 8 luku 9 §.)

Vakuutusosikeus on antanut ratkaisunsa 551:2008 tämän kaltaiseen tilanteeseen, jossa vakuutettu on valittanut saamastaan sairauspäivärahapäätöksestä. Sairauspäiväraha oli hylätty, koska vakuutettu ei ollut enimmäisajan myönnön jälkeen työkykyinen ja enimmäisajan sairaus aiheutti lisäksi työkyvyttömyyttä uuden sairauden ajalla.

Vakuutetun sairauspäivärahan enimmäisaika oli täytynyt 31.1.2006. Enimmäisaika oli myönnetty täyteen sairauspäivärahapäätöksellä, joka perustui lääkärinlausuntoon, jossa työkyvyttömyys oli todettu 30.4.2006 saakka. Vakuutettu haki uudelleen sairauspäivärahaa, uusien sairauksien, polvivamman vuoksi ajalla 26.4.2006-18.6.2006 ja polvivamman sekä sappirakkovitaudin vuoksi ajalla 19.6.2006-29.7.2007. Kela hylkäsi sairauspäivärahan ajalta 26.4.2006-18.6.2006, koska uuden sairauden katsottiin liittyvän ajallisesti enimmäisajalla olevaan sairauteen, vaikka se lääketieteellisesti olikin uusi sairaus. Vakuutettu ei myöskään ollut enimmäisajan myönnön jälkeen työkykyinen vähintään yhtä päivää. Enimmäisajan sairaudesta laadittu lääkärinlausunto ja uuden sairauden osalta laadittu lääkärinlausunto menivät neljä päivää päällekkäin. Tämän perusteella katsottiin, että enimmäisajan sairaus aiheutti työkyvyttömyyttä myös uuden sairauden aikana. Oikeutta sairauspäivärahaan ei vakuutusosoikeuden mukaisesti ollut myöskään ajalla 19.6.2006-29.7.2007, koska vakuutettu ei enimmäisajan jälkeen ollut yhtään päivää työkykyinen. (VakO 31.3.2009. 2008:551.)

Esimerkkitapauksessa päivärahan enimmäisaika oli täytynyt jo tammikuussa ja annetun päätöksen perusteena oli ollut saman vuoden huhtikuun loppuun asti laadittu lääkärinlausunto. Kela katsoi siis muutoksenhakijan olevan työkyvytön omaan tai siihen läheisesti verrattavaan työhön huhtikuun loppuun asti, vaikka oikeus päivärahaan päättyikin jo aiemmin saman vuoden tammikuussa. Muutoksenhakija sairastui uuteen sairauteen huhtikuun lopulla, muutamaa päivää aiemmin kuin mihin aiemmalla lääkärinlausunnolla työkyvyttömyys oli todettu. Oikeutta sairauspäivärahaan uuden sairauden perusteella ei tämän vuoksi syntynyt, koska muutoksenhakijaa ei voitu pitää työkykyisenä enimmäisajan sairauden ja uuden sairauden välissä. Jos lääkärinlausunto uudesta sairaudesta olisi laadittu esimerkiksi saman vuoden toukokuun alkupuolella, muutoksenhakijalla olisi saattanut olla oikeus uuden sairauden perusteella sairauspäivärahaan.

4 VALITUS SAIRAUSPÄIVÄRAHAPÄÄTÖKSESTÄ

4.1 Sairauspäivärahopäätöksen lainmukaisuus

Päätös sairauspäivärahasta on annettava kirjallisesti, koska kyseessä on asiaratkaisun sisältävä hallintopäätös. Asiaratkaisussa päätetään jonkun edusta, velvollisuudesta tai oikeudesta. (Hallintolaki 434/2003, 7 luku 43 §; Mäenpää 2016, 317.) Laki Kansaneläkelaitoksesta velvoittaa perustelemaan päätöksen kunnolla. Sairauspäivärahopäätöksen perustuessa lääketieteellisiin tietoihin joko osittain tai kokonaan, päätöksestä tulee käydä ilmi kaikki ne seikat, joihin arviointi on pohjautunut sekä niiden perusteella tehdyt johtopäätökset. (Laki Kansaneläkelaitoksesta 7 luku 22a §.) Päätökset tulee perustella yksilöidysti ja niistä tulee käydä ilmi johtopäätösten lisäksi myös päätökseen sovelletut säännökset. Perusteluvolvoitteella on oikeusvaltiollinen merkitys, koska se ohjaa viranomaisia harkitsemaan huolellisesti päätöksen sisältöä ja sen lopputulosta. Vakuutetun näkökulmasta hyvin perusteltu päätös on tärkeä, koska perustelut kertovat mitkä asiat ovat vaikuttaneet päätöksen ratkaisuun ja helpottavat päätöksen oikeellisuuden tai mahdollisen muutoksenhakutarpeen arvioimista. (Husa & Pohjolainen 2014, 250.)

Päätökseen, josta saa valittaa, tulee liittää mukaan valitusosoitus. Valitusosoitus on kirjallinen tieto valitusoikeudesta ja siitä, miten päätökseen saa hakea muutosta. Jos taas valitusoikeutta päätökseen ei ole, tulee siitä kertoa päätöksessä ja liittää lainkohta, johon valituskielto pohjautuu. (Husa & Pohjolainen 2014, 251-252.) Valitusosoituksessa tulee olla tieto valitusviranomaisesta, jolta muutosta päätökseen haetaan ja osoite, johon valitus tulee toimittaa sekä tieto valitusajasta ja sen laskentatavasta. Valitusosoituksessa on selvitettävä säännökset valituksen sisällöstä, liitteistä ja valituksen käsittelystä mahdollisesti veloittavista maksuista sekä tiedot valituskirjelmän perille toimittamisesta. (Hallintolaki 47 §.) Jos valitusosoitus on ollut puutteellinen tai sitä ei ole päätöksen mukana annettu, tulee Kelan antaa uusi lainmukainen valitusosoitus. Tämä tilanne koskee myös sitä, jos päätöksessä on virheellisesti tiedotettu, ettei päätökseen ole valitusoikeutta, vaikka tosiasiallisesti päätös on ollut valituskelpoinen. Päätöksen liitteenä olevan virheellisen valitusosoituksen johdosta tulee Kelan antaa uusi valitusosoitus, mikäli niin pyydetään. (Hallintolaki 49 §.)

Muutoksenhakuasian kannalta sairauspäivärahopäätöksen tiedoksi saattamisella asianosaisille ja valitusosoituksen mukaan liittämisellä on erityinen merkitys. Valitusaika ei ala kulua ennen kuin päätös valitusosoituksineen on annettu tiedoksi. Päätös voi tulla lainvoimaiseksi vasta tiedoksiannon ja valitusajan kulumisen jälkeen. Lainvoimainen päätös tarkoittaa sitä, ettei siihen voi kohdistaa enää valitusta. (Mäenpää 2016, 326-327.)

Hallintopäätöstä ei panna täytäntöön ennen kuin päätös on saavuttanut lainvoiman (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 808/2019, 14 luku 122 §). Sairauspäivärahopäätöstä noudatetaan kuitenkin jo ennen kuin vakuutettu on saanut päätöksestä tiedon. Tämä tilanne koskee siis sairauspäivärahan takaisinperintäpäätöstä. Jos sairauspäivärahaa on maksettu aiheettomasti tai liikaa, Kela perii liikaa maksetun etuuden takaisin. Asiasta annetaan takaisinperintäpäätös, jossa ilmoitetaan liikamaksun määrä, maksutiedot ja eräpäivä. Liikamaksu peritään takaisin joko brutto- tai nettomääräisenä. Takaisinperintäpäätöksessä ilmoitetaan määräaika, johon mennessä liikamaksu pitää maksaa takaisin, jotta sen voi maksaa nettomääräisenä. (Kelan www-sivut 2020.)

Netto- ja bruttoperintä liittyvät tuloverotukseen ja ennakonpidätyksen oikaisuun. Tuloverolain 1535/1992 mukaan etuuden takaisinperintä tulee huomioida etuuden alkuperäisen maksuvuoden verotusta oikaisemalla. Etuus tulee maksaa takaisin viimeistään etuuden alkuperäisen maksamisen seuraavan vuoden huhtikuun 30 päivään mennessä, jotta takaisinperintä voidaan suorittaa nettomääräisenä. (Tuloverolaki 1535/1992, 112 a§.) Nettomääräinen perintä tarkoittaa sitä, että takaisin maksettavan liikamaksun määrä on se, josta on verot vähennetty ja bruttomääräisessä perinnässä takaisin maksetaan myös verojen osuus. Bruttomääräisessä takaisinperinnässä Verohallinto lukee veron osuuden vakuutetun hyväksi maksuvuoden verotuksessa. (Verohallinto 2019, VH/6253/00.01.00/2019.)

Valitettaessa takaisinperintäpäätöksestä määräajassa, ei takaisinperintää jatketa ennen kuin muutoksenhakuaste on antanut lainvoimaisen päätöksensä valitusasiassa. Toimeenpanon keskeytyksellä on siis oleellinen merkitys netto- ja bruttomääräiseen etuuden takaisinmaksuun. Yleisesti valituksen käsittely muutoksenhakuasteissa ylittää Verohallinnon määräämän aikarajan siihen, että etuus voidaan maksaa nettomääräisenä

takaisin Kelalle. Sairauspäiväraha- asioiden käsittelyssä on huomattu, että tämä tieto yllättää muutoksenhakijan, kun muutoksenhakija on saanut päätöksen valitusprosessin jälkeen bruttomääräisestä takaisinperinnästä. Hakiessa muutosta takaisinperintäpäätökseen, muutoksenhakijan kannattaa varautua bruttomääräiseen takaisinperintään.

4.2 Valitusoikeus

Hallintopäätökseen, jolla hallintoasia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta, saa hakea muutosta valittamalla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti. Hallintopäätöksestä saa valittaa se, johon hallintopäätös kohdistuu tai se, jonka velvollisuuteen, oikeuteen tai etuun hallintopäätös välittömästi vaikuttaa. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 6-7§.)

Valitusoikeutta koskevan säännöksen tavoite on turvata Suomen perustuslain 21 §:n mukainen säännös, jossa määritetään jokaisen oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman ylimääräistä viivytystä toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Hallituksen esityksen 29/2018 mukaisesti asianosaisuuteen pohjautuva valitusoikeus on päätöksen materiaalisilla asianosaisilla. Materiaalisia asianosaisia ovat he, joiden velvollisuuteen, etuun tai oikeuteen päätös välittömästi vaikuttaa. (HE 29/2018, 74-75.) Asianosainen sairauspäiväraha- asiassa on vakuutettu, joka toimittaa omalla nimellään asiansa vireille laittamiseksi hakemuksen tai etuutta koskevan muun asiakirjan. Vakuutetun lisäksi sairauspäiväraha-asiassa pidetään asianosaisena niitä, joihin sairauspäivärahapäätös kohdistuu. (Hallintolaki 11 §.) Sairauspäivärahassa vakuutetun lisäksi asianosaisena saattaa olla siis työnantaja, jos se on maksanut palkkaa sairausajalta. Yhtenä sairauspäivärahan erityispiirteenä voidaankin pitää työnantajan asianosaisasemaa.

Työnantajan ollessa asianosaisena Kela ei voi antaa työnantajalle kaikkia tietoja, jotka liittyvät työntekijän terveydentilaan. Tätä rajaa laki yksityisyyden suojasta työelämässä 759/2004. Työnantajalla on oikeus käsitellä työntekijöiden terveystietoja, jos ne on saatu suostumuksella työntekijältä itseltään tai tietojen käsittely on oleellista sairausajan palkanmaksun tai terveydentilaan liittyvien etuusosoikeuksien selvittämiseksi. (Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 759/2004, 5§.) Käytännössä tämä tarkoittaa

sitä, ettei Kela saa luovuttaa työnantajalle tietoa esimerkiksi siitä, että mitä terveydentilaa koskevia selvityksiä Kelalle toimitettu. Kela ei voi myöskään kertoa työnantajalle kuinka pitkään työntekijän sairaudesta johtuva poissaolo kestää eikä antaa työnantajalle työntekijää koskevia tietoja, jotka koskevat aikaa, jolloin palkkaa ei enää makseta. Palkanmaksun päättyessä, työnantaja ei ole enää asianosainen vakuutetun sairauspäivärahaa koskevassa asiassa. (Kelan www-sivut 2020.) Vakuutusosoikeus on antanut ratkaisunsa koskien työnantajan asianosaisasemaan ja työnantajan oikeuteen saada tietoa sairauspäiväraha-asiassa.

Vakuutusosoikeus on 6172:2011 ratkaisussaan katsonut, että Kelan on annettava työnantajalle ja työntekijälle saman sisältöiset päätökset, kun työnantaja on asianosainen. Vakuutusosoikeus on kiinnittänyt huomiota päätöksessään siihen, ettei Kelan tule perustella antamaansa sairauspäivärahapäätöstä terveydentilaa koskevien tietojen osalta enempää kuin hallintolain 45 §:n mukainen perusteluvollisuus edellyttää. Kelan tulee laatia perustelut niin, että työnantajakin kykenee hakemaan päätökseen muutosta. (VakO 25.2.2014. 2011:6172.)

Tuomioistuinmenettelyssä katsotaan asianosaisilla olevan oikeus oikeudenkäyntiasiakirjoihin. Toisin sanoen oikeudenkäynnin osapuolina olevilla asianosaisilla on oikeus saada tieto asiakirjasta, joka vaikuttaa muutoksenhakijan asian käsittelyyn. (Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa 381/2007, 3 luku 8-9 §.) Tätä lain säädöstä tukee myös vakuutusosoikeuden edellä mainittu ratkaisu, jolla edellytettiin Kelaa antamaan saman sisältöiset päätökset asianosaisille. Asianosaisilla tulee olla oikeusturvan toteutumisen kannalta oikeus saada samat tiedot, jotta kaikilla asianosaisilla on mahdollisuus esimerkiksi laatia valitus tasa-arvoisesti.

Muutoksenhakija voi käyttää halutessaan myös asiamiestä tai avustajaa valitusasiaan. Valitusasiaan tarvitaan silloin joko avoin asianajovaltakirja tai yksilöity valitusasian hoitamista varten laadittu valtakirja. (Muutoksenhaku 2020, 3.) Asiamiehen ollessa asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai oikeudenkäyntiavustaja Kela ei edellytä toimittamaan valtakirjaa. Asiamies voi olla lisäksi tehtävään soveltuva täysi-ikäinen henkilö, jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 30 §.) Valituksen voi tehdä myös määrätty edunvalvoja tai edunvalvontavaltuutettu. Täysvaltaiselle määrätty edunvalvoja käyttää itsenäisesti puhevaltaansa

hänelle kuuluvissa tehtävissä. Jos päämiehen toimintakelpoisuutta on rajoitettu muuten kuin vajaavaltaiseksi julistamalla, edunvalvojan tehtäviin kuuluu käyttää päämiehen puhevaltaa niissä asioissa, joista päämiehellä ei ole päätösvaltaa. Edunvalvoja ja päämies kuitenkin käyttävät puhevaltaa yhdessä niissä asioissa, joista heidän tulee yhdessä päättää. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 25-26 §.)

Vakuutetun lisäksi työnantaja voi käyttää asiamiestä tai laillista edustajaa. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta on 13.8.2008 antamalla päätöksellään käsitellyt asianosaisasemaa ja jättänyt valituksen tutkimatta, koska valittajalla ei ollut valitusoikeutta sairauspäivärahaa koskevassa asiassa.

Kela oli myöntänyt työnantajan hakeman sairauspäivärahan, mutta sairauspäivärahaa ei maksettu, koska hakemus oli saapunut myöhässä. Työnantajan tilitoimisto teki asiassa valituksen ja vaati sairauspäivärahan maksamista hakemuksen myöhästymisestä huolimatta. Tilitoimisto ei ollut esittänyt muutoksenhakuasteen pyynnöstä huolimatta työnantajan heille antamaa valtakirjaa. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta jätti valituksen tutkimatta, koska työnantajan tilitoimistolla ei ollut itsenäistä valitusoikeutta eikä tilitoimisto ollut täydentänyt valitusta määräaikaan mennessä. (Sosiaaliturva-asioidenmuutoksenhakulautakunta 13.8.2008. 6617/7/11.)

Yleisellä tasolla voisi ajatella, että tilitoimistoa voitaisi pitää suoraan työnantajan laillisena edustajana. Esimerkkitapauksen mukaisesti kuitenkin työnantajankin tulee valtuuttaa edustaja hoitamaan heidän puolestaan valitusasiaa. Asianosaisina valitusasiassa tosiaankin pidetään ainoastaan heitä, joihin päätös välittömästi vaikuttaa.

4.3 Valitusaika

Valitus sairauspäivärahapäätöksestä kannattaa tehdä valitusosoituksen mukaisesti määräaikaan noudattaen, jotta päätös ei tule lainvoimaiseksi. Valitus on toimitettava Kelalle 30 päivän kuluessa siitä päivästä, kun vakuutettu tai työnantaja on saanut päätöksestä tiedon. Sairausvakuutuslain mukaisesti Kela katsoo, että päätös on toimitettu tiedoksi vakuutetulle tai työnantajalle seitsemäntenä päivänä päätöksen postituspäivän

jälkeen, mikäli muuta ei toteen näytetä. (Sairausvakuutuslaki, 17 luku 2 §.) Valitus tulee siis toimittaa Kelalle viimeistään 37 päivän sisällä sairauspäivärahapäätöksen postituspäivästä.

Määräajat hallintopäätöksestä valittamiselle ovat yleisesti ottaen ehdottomia, mutta etuuspäätöksestä valitettaessa myöhästynyt valitus voidaan ottaa tutkittavaksi säädetyn määräajan jälkeenkin. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että myöhästymiselle on esitetty painavia syitä. (Sairausvakuutuslaki 17 luku 2 §.)

Hallituksen esityksen HE 117/1994 mukaisesti on katsottu, ettei toimeentuloturvaa koskevien valitusten määräaika tule olla niin ehdoton kuin muissa asioissa. Painavana syynä on lain esitöissä otettu esille vakuutetun sairaus, joka estäisi valituksen toimitamisen määräajassa. Lisäksi on katsottu, että painava syy voi olla seikka, joka on vakuutetusta riippumaton. Muutoksenhakuasteissa on kuitenkin noudatettava pääsääntöisesti valitusmääräaikaa ja painavien syiden vuoksi tutkitut myöhässä saapuneet valitukset ovat vain poikkeustapauksia. (HE 117/1994, 9;18.) Hallituksen esitys kohdistuu työ- ja kansaneläkelainsäädäntöön, mutta periaatteet ovat sovellettavissa myös sairauspäivärahaa koskeviin valituksiin.

Painavana syynä ei kuitenkaan pidetä esimerkiksi vakuutetun tietämättömyyttä valituksen määräajasta tai valituksen toimittamisen unohtamista. Muutoksenhakuaste tekee lopullisen ratkaisun siitä, onko valitus toimitettu määräajassa vai myöhässä. (Muutoksenhakuohje 2020, 7.) Opinnäytetyössä käydään tarkemmin luvussa viisi läpi kaksi oikeustapausta, joissa sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoi-keus ovat antaneet ratkaisunsa valituksen myöhässä toimittamisesta.

4.4 Valituskirjelmä

Valitus Kelan antamasta sairauspäivärahapäätöksestä osoitetaan sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle, mutta se tulee toimittaa Kelaan. Kirjelmän voi toimittaa sähköisesti Kelan asiointipalvelun kautta, postitse, faksilla tai sen voi jättää Kelan palvelupisteeseen. (Muutoksenhaku 2020, 5.) Valituskirjelmä on oltava kirjallisesti laadittu (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 13 §).

Valituskirjelmän muotovaatimukset ovat varsin suppeat. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain perusteella valituskirjelmälle on asetettu muutamia muotoseikkoja, joita valituksen tulee sisältää. Valituskirjelmässä on ilmoitettava päätös, johon valituksella haetaan muutosta. Kirjelmässä on ilmoitettava myös, että miltä osin muutosta päätökseen haetaan ja mitä muutoksia vaaditaan tehtäväksi. Tämän lisäksi vaatimukset tulee perustella sekä ilmoittaa mihin valitusoikeus pohjautuu, jos valituksenalainen päätös ei varsinaisesti kohdistu muutoksenhakijaan. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 15§.)

Valituskirjelmässä tulee näiden muotoseikkojen ohella ilmoittaa muutoksenhakijan nimi ja prosessiosoite eli postiosoite tai muu mahdollinen osoite, johon muutoksenhakija haluaa muutoksenhakuun liittyvät asiakirjat hänelle lähetettävän (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 15§). Jos muutoksenhakija ei ole ilmoittanut erillistä osoitetta valituskirjelmässä, lähetetään muutoksenhakua koskevat asiakirjat siihen osoitteeseen, jonka muutoksenhakija on ilmoittanut yhteystietoihinsa. Muutoksenhakijan ilmoittaessa prosessiosoitteeseen sähköpostiosoitteensa, asiakirjat lähetetään hänelle kuitenkin tietosuojasyistä postitse. (Muutoksenhaku 2020, 5-6.) Muutoksenhakijan tulee vastata siitä, että valituskirjelmä liitteineen saapuu perille asianmukaisesti (HE 29/2018, 83). Tämä koskee myös sähköisen valituskirjelmän toimittamista. Muutoksenhakija lähettää valituskirjelmän sähköisesti omalla vastuullaan. (Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 13/2003, 3 luku 8§.)

Valituskirjelmä saa muutoin olla vapaamuotoisesti laadittu, kunhan siitä selviää edellä mainitut asiat. Jos muutoksenhakija ei halua laatia vapaamuotoista valituskirjelmää, voidaan valitus laatia myös valmiille lomakepohjalle (LIITE 1). Lomakepohja on löydettävissä myös Kelan Internet- sivuilta (Kela 2020, lomakkeet).

Valituksen liitteeksi on toimitettava valituksenalainen päätös ja valitusosoitus, selvitys valituksenalaisen päätöksen tiedoksisaannista ja asiakirjat, joihin muutoksenhakija valituskirjelmässään vetoaa. Valituskirjelmän liitteeksi ei tarvitse toimittaa Kelalle aiemmin toimitettuja asiakirjoja, jos valituksessa niihin vedotaan. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 16§.) Käytännössä sairauspäivärahapäätöksestä valitettaessa liitteeksi ei tarvitse toimittaa valituksenalaista päätöstä valitusosoituksineen, koska Kela liittää

ne automaattisesti valitusasiakirjoihin, jotka toimitetaan Kelan lausunnon kanssa muutoksenhakulautakuntaan. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että valittaja on yksilöinyt valituskirjelmässään päätöksen, johon hän hakee muutosta. Päätöksen tiedoksisaamispäivän osalta yleinen käytäntö on ollut, ettei tiedoksisaantipäivää tarvitse ilmoittaa, jos valitus on toimitettu määräajassa eikä tiedoksisaantipäivästä ole epäselvyyttä. Jos tiedoksisaanti on tapahtunut myöhemmin kuin oletettuna seitsemäntenä päivänä päätöksen postituksesta, tulee muutoksenhakijan esittää tästä selvitys. (HE 29/2018, 86-87.)

Valituskirjelmän laatimiseen kannattaa käyttää aikaa ja harkintaa, vaikka tarkkoja muotovaatimuksia kirjelmälle ei ole. Sanomalehti Kalevala on haastatellut vuonna 2017 silloisen sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajaa Silja Romoa, jonka mukaan laissa ei kyetä tarkasti määrittämään käsitettä työkyky. Suurin osa muutoksenhakulautakunnissa muuttuneista päätöksistä koskee nimenomaisesti päätöksiä, joihin sovellettavat lait ja säädökset ovat tulkinnanvaraisia. Romon mukaan harva päätös muuttuu muutoksenhakulautakunnassa, joissa asia on määritetty tarkasti lakiin. (Kelan päätös muuttuu valittamalla harvoin, 2017.)

Kelan palveluasiantuntija Anna Heikkinen otti esille kirjoitelmassaan valituksen perustelemisen tärkeyden sairausperusteisessa etuudessa, jossa kyse oli työkyvyttömyyseläkkeen hylkäämisestä. Heikkinen neuvoo, että päätöksen perustelut kannattaa lukea tarkasti, koska hylkäämisen syy saattaa olla myös puuttuvat selvitykset esimerkiksi terveydentilasta. Sairausperusteista etuutta käsitellessä on tärkeää, että Kelalla on käytävissä tarkat tiedot hakijan työkykyyn liittyvistä terveydentilatiedoista. (Heikkinen 2019.)

Jos valitus koskee nimenomaisesti työkyvyttömyyttä, kannattaa valituksen mukaan liittää oleellista lääketieteellistä lisätietoa työkykyyn vaikuttavasta sairaudesta. Lääketieteellinen lisätieto voi olla esimerkiksi joko tarkennettu ajankohtainen lääkärinlausunto tai kopiot sairauskertomuksesta haetulta työkyvyttömyysajalta. (Takala ym. 2019, 237.)

Vakuutuslääkäri, kuten Kelan asiantuntijalääkäri, perustelee ratkaisunsa työkyvyttömyydestä toimitettuihin lääketieteellisiin asiakirjoihin ja niistä esille tuleviin tosisekoihin. Hoitavan lääkärin lausunnolla on siis suuri merkitys työkyvyn arvioimisen

kannalta, joten perusteellisen lääkärinlausunnon laatiminen on tärkeää. Lääkärinlausunnossa tulisi kuvata vakuutetun terveydentilan kokonaisuus ja hoitavan lääkärin tulee esittää niiden pohjalta johtopäätöksensä. Usein lääkärinlausuntoon suoraan sairauskertomuksesta kopioidut tekstit eivät anna riittävää kuvaa vakuutetun terveydentilasta. Tämän vuoksi Kela joutuu pyytämään välillä lisäselvitystä asian ratkaisua varten. Tämä viivästyttää käsittelyä ja saattaa vaarantaa myös vakuutetun oikeusturvaa valituksen käsittelyssä. (Takala ym. 2019, 237.) Valituksen käsittelemisen kannalta voidaan siis todeta, että valituksessa esitettyjen vaatimusten kunnollinen perusteleminen on hyödyllistä ja erityisen tärkeää.

Valituskirjelmän voi toimittaa Kelalle joko kirjallisesti tai sähköisesti. Sähköisesti toimitettua valituskirjelmää ei tarvitse enää allekirjoittaa, jos valituksessa on tiedot valituksen lähettäjistä eikä Kelan ole syytä epäillä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä (Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 9§). Valitusten käsittelyn yhdenmukaistamisen vuoksi tämä koskee myös muulla tavalla, kuten postitse, toimitettua valituskirjelmää. Valitusta ei tarvitse siis allekirjoittaa enää 1.1.2020 lukien, jos Kelan ei ole syytä epäillä asiakirjan alkuperäisyyttä. (HE 29/2018, 85.)

Jos muutoksenhakija haluaa peruuttaa Kelalle toimittamansa valituksen, tulee se tehdä kirjallisesti. Mikäli valitus on ehditty Kelan toimesta siirtämään jo eteenpäin muutoksenhakulautakunnalle, toimittaa Kela valituksen perumisilmoituksen sen käsiteltäväksi. Käsittely kuitenkin raukeaa vasta sen jälkeen, kun muutoksenhakulautakunta on antanut asiassa päätöksen. (HE 29/2018, 148; Muutoksenhaku 2020, 8.)

4.5 Itseoikaisumahdollisuuden tutkiminen Kelassa

Sairauspäivärahan valitusmenettelyyn liittyy erityispiirteenä päätöksen itseoikaisumahdollisuuden tutkiminen. Kelan tulee ensisijaisesti tutkia, että voidaanko annettua päätöstä oikaista valituksessa esitetyllä tavalla. Jos valituksenalainen päätös voidaan oikaista valituksessa vaaditulla tavalla, ei valitusta lähetä lainkaan muutoksenhakuasteelle ja alkuperäistä sairauspäivärahapäätöstä koskeva muutoksenhaku raukeaa. (Tuori & Kotkas 2016, 453-454.) Kyseessä on silloin itseoikaisu ja itseoikaisupäätök-

seen syntyy uusi valitusoikeus, johon asianosainen saa hakea muutosta 37 päivän sisällä päätöksen postituspäivämäärästä (Sairausvakuutuslaki 17 luku 3§). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei valitusoikeutta ole enää alkuperäiseen päätökseen vaan itse-oikaisupäätökseen, johon pätevät uudelleen normaalit muutoksenhakusäädökset.

Kela voi oikaista päätöksen myös osittain, jos valituksen kaikkia vaatimuksia ei voida hyväksyä. Kyseessä on silloin väliaikainen päätös, johon ei ole valitusoikeutta. Tässä tapauksessa Kela antaa väliaikaisen päätöksen siltä osin kuin valituksen vaatimukset voidaan hyväksyä ja muilta osin asia lähetetään muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi. Jos valitus liitteineen on ehditty jo toimittamaan muutoksenhakuasteelle ja vakuutettu toimittaa uusia selvityksiä toimittamansa valituksensa liitteeksi, oikaisumahdollisuus tutkitaan Kelan toimesta uudelleen ja tarvittaessa annetaan väliaikainen päätös, joka lähetetään muutoksenhakuasteelle viipymättä. (Sairausvakuutuslaki 17 luku 3 §.)

Kela voi siis antaa asiassa väliaikaisen päätöksen joko koko ajalta tai vain osalta aikaa. Ratkaisuun vaikuttaneet seikat tulee kuitenkin perustella lausunnossa, joka lähetetään muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi (Muutoksenhaku 2020, 11). Kelan antamaa väliaikaista päätöstä noudatetaan siihen asti, kunnes muutoksenhakuaste on antanut päätöksensä ja se on saavuttanut lainvoiman. Kelan velvollisuutena voidaan pitää oikaisumahdollisuuden tutkimista ja oikaisupäätöksen tekemistä, mutta väliaikaisen päätöksen antamiseen Kelalla ei ole velvollisuutta vaan oikeus. (Tuori & Kotkas 2016, 454.)

Jos Kela ei voi itseoikaista sairauspäivärahopäätöstä kokonaan valituksessa vaaditulla tavalla, lähetetään valituskirjelmä liitteineen muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi.

4.6 Kelan lausunto muutoksenhakuasteelle

Kelan lähettäessä valituksen eteenpäin muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi, tulee sen laatia huolellisesti muutoksenhakuasteelle lähetettävä lausunto. Kelan lausunnosta tulee käydä ilmi valituksenalainen asia ja sen perusteena olevat seikat kokonaisvaltaisesti. (Muutoksenhaku 2020, 10-11.) Lausunnon perusteellinen laatiminen on tärkeää, jotta hyvän hallinnon takeiden edellytykset täyttyvät. Hallintolaissa määritellään, että

viranomaisen on käsiteltävä asia viivytyksettä (Hallintolaki 23§). Jos Kela ei laadi lausuntoa huolellisesti, pyytää muutoksenhakuaste siinä tapauksessa Kelalta lisäselvityksiä ja asian käsittely viivästyy aiheettomasti.

Lausunnosta tulee käydä ilmi valittajan tiedot, lausunnonantajan tiedot, valituksenalaisen päätöksen tiedot eli päätöksen antamispäivä sekä postituspäivä/sähköisen tiedoksiannon päivä ja valituksen saapumispäivä. Jos valitus on saapunut määräajan jälkeen, Kelan tulee antaa tämä myös lausunnossaan tiedoksi ja ottaa kantaa siihen, onko muutoksenhakija esittänyt myöhästymiselle painavia syitä. (Muutoksenhaku 2020, 10-11.)

Itse lausunto valitusasiasta laaditaan jokaisen kohdalla yksilöllisesti. Lausuntoon tulee kirjoittaa selvitys siitä mitä asiassa on siihen mennessä tapahtunut. Kertoa muutoksenhakijan vaatimukset ja mihin seikkoihin tai asiakirjoihin vaatimuksessa vedotaan sekä ilmoittaa onko valituksen liitteeksi toimitettu uutta selvitystä. Kelan tulee ottaa kantaa valituksessa esitettyihin vaatimuksiin ja kannanotto tulee perustella asianmukaisella tavalla. Sama koskee valituksen liitteeksi toimitettuja lisäselvityksiä, on perusteltava aiheuttavatko ne muutosta valituksenalaiseen päätökseen. Lausunnossa tulee tuoda esille valituksen hyväksymistä ja hylkäämistä puoltavat asiat. (Muutoksenhaku 2020, 11.)

Valituksen koskiessa oikaisu-, tarkistus-, lakkautus- tai jatkopäätöstä, tulee lausunnossa tuoda esille myös edeltävät päätökset ja miten valituksen kohteena oleva asia on päätöksissä huomioitu. Jos valitus koskee takaisinperintäpäätöstä, tulee lausunnossa myös tuoda esille perinnän perustana oleva etuuspäätös ja miten liikamaksun aiheuttanut asia on huomioitu perustepäätöksessä. Jos takaisinperintäpäätöstä koskeva valitus on toimitettu määräajassa, tulee lausuntoon saattaa tiedoksi myös se, että takaisinperinnän toimeenpano keskeytetään valituskirjelmän käsittelyn ajaksi. Nämä tiedot ovat oleellisia muutoksenhakuasteelle sen arvioimiseksi, onko valituksenalainen päätös ratkaistu muodollisesti oikein. (Muutoksenhaku 2020, 11.)

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle valitusasiakirjat lähtevät yleisesti sähköisen välityssovelluksen kautta. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle tulee lähettää Kelan lausunnon liitteeksi valituskirjelämä liitteineen, kirjallinen

valituksenalainen päätös ja muut mahdolliset valitusasiaan liittyvät päätökset, sairauspäiväraahakemus ja muut asiaan vaikuttavat asiakirjat sekä muutoksenhakijalle toimitettu ilmoitus valituksen käsittelystä. (Muutoksenhaku 2020, 14.) Kelan laatima lausunto lähetetään tiedoksi myös muutoksenhakijalle ja samalla ilmoituksella kerrotaan, että valitusasia on lähetetty muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi. Tiedoksisaannin jälkeen muutoksenhakija voi antaa vielä oman vastineensa Kelan lausuntoon. (Muutoksenhaku 2020, 12-13.) Kyseessä on asianosaisen kuuleminen. Muutoksenhakijalle on varattava tilaisuus esittää oma näkemyksensä Kelan antamasta lausunnosta (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 44§).

Jos asianosaisena on vain vakuutettu ja hän valittaa sairauspäivärahopäätöksestä itse, Kelan lausunto annetaan tiedoksi vain vakuutetulle. Jos kuitenkin vakuutettu vetoaa valituskirjelmässään myös työnantajan päivärahaoikeuteen, Kelan lausunto annetaan tiedoksi myös työnantajalle. Valittajan ollessa työnantaja, Kelan lausunto lähetetään tiedoksi sekä työnantajalle että vakuutetulle itselle ja niin menetellään myös, jos muutoksenhakijoina ovat molemmat sekä vakuutettu että työnantaja. (Muutoksenhaku 2020, 13.)

Valituksen koskiessa sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan antamaa päätöstä, toimittaa Kela valituksen liitteineen vakuutusosikeudelle. Kela antaa asiassa lausuntonsa valituskirjelmän perusteella sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan antamasta päätöksestä. Lausunto annetaan samoin edellytyksin kuin mitä Kelan päätöksestä valitettaessa sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan. Asiassa on eroa siinä mielessä, että vakuutusosikeuteen asiakirjat lähetetään edelleen postitse ja Kelan lausunnon liitteeksi toimitetaan eri asiakirjat kuin sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle. Kelan lausunnon liitteeksi tulee vakuutusosikeudelle toimittaa valituskirjelmä liitteineen sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä, valituksen kohteena oleva Kelan päätös, sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan asiassa antama päätös sekä muutoksenhakijalle toimitettu ilmoitus valituksen käsittelystä. (Muutoksenhaku 2020, 14-15.) Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta toimittaa vakuutusosikeudelle suoraan kaikki muut asiakirjat, jotka ovat olleet sen päätöksen perusteena.

Kelan tulee toimittaa lausuntonsa ja valituskirjelmä liitteineen muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä. Sairausvakuutuslaki tuo kuitenkin joustoa asiakirjojen toimittamiselle siinä tapauksessa, jos Kelan on tarvinnut pyytää valituksen liitteeksi lisäselvityksiä. Lisäselvitysten pyytämisestä on ilmoitettava vakuutetulle viipymättä. Lisäselvitysten pyytämisen johdosta Kelan tulee lähettää kuitenkin asiakirjat muutoksenhakuasteelle viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä. (Sairausvakuutuslaki 17 luku 3 §.)

5 MUUTOKSENHAKUASTEET

5.1 Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta eli Samu käsittelee Kelan eteenpäin toimittaman valituksen sairauspäivärahopäätöksestä ensimmäisenä valitusasteena. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan toimintaa säätelee laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta 1299/2006. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta on lakisääteinen muutoksenhakulautakunta, joka toimii sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla. Sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä valtioneuvosto nimeää muutoksenhakulautakunnan aina viideksi vuodeksi kerrallaan. (Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta 2006/1299, 1 luku 1 §.)

Päätöksenteossään muutoksenhakulautakunnalla on itsenäinen ratkaisovalta, mutta valtionalouden osalta se ei ole itsenäinen tilivirasto. Muutoksenhakulautakunnalla on velvollisuus laatia toimintakertomus toiminnastaan. Tilinpäätös selvitetään yhtenä osana sosiaali- ja terveysministeriön laatimaa tilinpäätöstä. (HE 58/2008, 4.) Tämä säännös pohjautuu valtion talousarvion toimeenpanosta annettuun asetukseen 1243/1992, jonka mukaisesti valtion laitosten ja virastojen tulee toimittaa talousarvioehdotuksensa vastaavalle ministeriölle. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta toimittaa talousarvioehdotuksensa sosiaali- ja terveysministeriölle, joka puolestaan toimittaa sen valtiovarainministeriölle. (Asetus valtion talousarviosta 1243/1992,

1 luku 1§.) Talousarvion tilijaottelu ja tulostavoitteiden hyväksyminen tulee tehdä vuosittain (Asetus valtion talousarviosta 1243/1992, 3 luku 11 §).

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta sekä sosiaali- ja terveysministeriö sopivat yhdessä tulostavoitteet. Muutoksenhakulautakunnan tulee organisoida toimintansa niin, että sovitut tavoitteet täyttyvät. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta vastaa varoista, jotka on annettu sen käyttöön. Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä on kuitenkin valvoa, että valtion varoja käytetään tarkoituksenmukaisesti. (HE 58/2008, 4.)

Muutoksenhakuasiat käsitellään sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa jaostoissa. Muutoksenhakulautakunnan jaostoihin kuuluvat kolme päätoimista puheenjohtajaa, jotka ovat lautakunnan ylijohdaja ja johtajat, sekä neljä sivutoimista puheenjohtajaa. Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta määrittää myös vähimmäismäärän muille sivutoimisille jäsenille. Muutoksenhakulautakunnassa tulee olla sivutoimisina jäseninä yhdeksän lakimiestä, kuusi lääkäriä ja kahdeksantoista jäsentä, joilla on työelämän tai työmarkkinoiden olosuhteiden tuntemusta. Lautakunnalla tulee olla myös runsaasti varajäseniä, varajäsenten tarkasta vähimmäismäärästä ei ole erikseen säädetty. (Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta 2§.)

Lainkäyttöasiat ratkaistaan sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa esittelystä, yleensä viisi-tai kolmijäsenisessä jaostossa, mutta lainkäyttöasioille voi myös sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja antaa päätöksensä ilman muita jäseniä. Sairauspäivärahaa koskevat valitukset kuuluvat lääketieteellisen ratkaisukokoonpanon vastuulle, johon kuuluu viisi jäsentä. Tämä kokoonpano pitää sisällään puheenjohtajan, lakimiehen, lääkärin ja kaksi edustavaa jäsentä, joilla on tietämystä käsiteltävän asian olosuhteista. Ratkaisun antava jaosto on päätösvaltainen, jos paikalla on puheenjohtajan lisäksi vähintään kaksi muuta jäsentä. Tämä kuitenkin edellyttää, että poissaolevat jäsenet puoltavat esittelijän ratkaisuehdotusta ja ovat antaneet siitä ilmoituksen joko kirjallisesti tai sähköisesti. (Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta 8-9 §.)

Esittely tarkoittaa ratkaisuehdotuksen tekemistä jaostolle ja sen päätarkoituksena on taata päätöksen asianmukaisuus ja laillisuus. Esittelyn tekee esittelijä, jonka tehtävänä on varmistaa, että muutoksenhakuasiassa on käytettävissä kaikki oleelliset asiakirjat, joita päätöksen tekemiseen tarvitaan. Esittelijä hankkii tarvittaessa lisäselvityksiä ja tämän jälkeen valmistelee asian siihen asti, että saa laadittua ratkaisuehdotuksen jaostolle. (Mäenpää 2016, 302.) Esittelijällä on vastuu virkatoimistaan eli hän vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Vastuu ulottuu siihen asti, mitä hänen esittelystään on päätetty, jollei esittelijä itse ole eri mieltä päätösehdotuksensa kanssa. (Suomen perustuslaki 118§.)

Muutoksenhaun käsittelyssä noudatetaan lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, jos erikseen ei ole muuta säädetty. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan ei kuitenkaan sovelleta ylimääräisen muutoksenhaun mukaisia säännöksiä, joita oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa 13 luvussa säädetään. (Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta 14 §.)

5.2 Asioiden käsittely sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa

Käsittely sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa toteutetaan valituksen kohteena olevan päätöksen ja sen liitteenä olevan oikeudenkäyntiaineiston perusteella. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan on kuitenkin huolehdittava siitä, että asia tulee kokonaan selvitettyksi eli sen on tarvittaessa pyydettävä lisäselvitystä joko Kelalta tai muutoksenhakijalta. Asian selvittäminen tulee olla jokaisen muutoksenhakijan kohdalla tasapuolista ja oikeudenmukaista. Lisäksi Kelan ja muutoksenhakijan tulee esittää vaatimuksensa edellytyksenä olevat perustelut totuudenmukaisina. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 36-37 §.)

Valitus sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa käsitellään kirjallisella menettelyllä, vaikka asiassa voidaan järjestää myös suullinen menettely (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 36 §). Hallintoasioissa oikeudenkäynti on ollut perinteisesti kirjallista ja kirjallinen käsittely on edelleen yleinen käytäntö, vaikka suullinen käsittely on yleistynyt. Kirjallinen käytäntö on asian käsittelyn kannalta luontevampaa, koska oikeudenkäyntiaineisto koostuu kirjallisista asiakirjoista. (Mäenpää 2019, 371.)

Suullinen käsittely voidaan järjestää kuitenkin poikkeustilanteessa. Suullinen käsittely tulee järjestää, jos asianosainen sitä vaatii ja tuomioistuin pitää sitä tarpeellisenä. Asianosaisen, joka vaatii suullista käsittelyä, on ilmoitettava mitä selvitystä käsittelyssä esitettäisiin ja minkä vuoksi käsittelyn järjestäminen on tarpeen. Tuomioistuimella on kuitenkin oikeus jättää suullinen käsittely järjestämättä, vaikka asianosainen sitä vaatisi. Tämä edellyttää sitä, että esimerkiksi tosiseikat pystytään esittämään muilla tavoin tai tarvittavista tosiseikoista on käytettävissä jo riittävä selvitys asian ratkaisemiseksi tai käsittelyn järjestäminen olisi kiistattoman tarpeetonta. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 57§.)

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta käsittelee valitukset saapumisjärjestyksessä. Käsittelyaikaa kuitenkin pidentää mahdollinen lisäselvitysten pyytäminen ja asianosaisten kuuleminen. (Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan www-sivut 2020.)

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan on varattava muutoksenhakijalle tilaisuus täydentää puutteellista valituskirjelmää, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Täydennyspyynnöstä on käytävä ilmi, miten kirjelmä on puutteellinen tai mitä siitä seuraa, jos ei täydennä valitustaan. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 40 §.) Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta voi asettaa määräajan, jonka puitteissa lisäselvitykset tulee toimittaa silläkin riskillä, että määräajan umpeuduttua saapuneet lisäselvitykset voidaan jättää huomioimatta (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 45 §). Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta voi vaatia samaa Kelalta. Kelan on sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan pyynnöstä täydennettävä lausuntoaan valitusasiassa ja toimitettava sille valituksenalaisen päätöksen perusteena olevat asiakirjat tai muut selvitykset. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 42 §.)

Yleisesti katsoen lisälausuntopyyntö on koskenut sitä, että muutoksenhakija on toimitanut uuden lisäselvityksen suoraan sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle. Tässä tapauksessa uusi selvitys liitteineen toimitetaan Kelalle, jonka jälkeen Kela antaa asiassa lisälausuntonsa. Kela lähettää lisälausunnon ja uuden selvityksen sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan käsiteltäväksi. Kelan antama lisälausunto lähetetään myös asianosaisille. Lisälausunnon mukaan liitetään kirje, jossa

ilmoitetaan asianosaisten mahdollisuudesta antaa oma vastineensa lisälausunnon johdosta muutoksenhakuasteelle. (Muutoksenhaku 2020, 13-14.) Valitusasiassa uudet selvitykset kannattaa siis toimittaa suoraan Kelalle, joka toimittaa ne valitusasteen käsiteltäväksi oman lisälausuntonsa kanssa. Tällä tavoin voidaan välttää asian käsittelyn aiheeton viivästyminen.

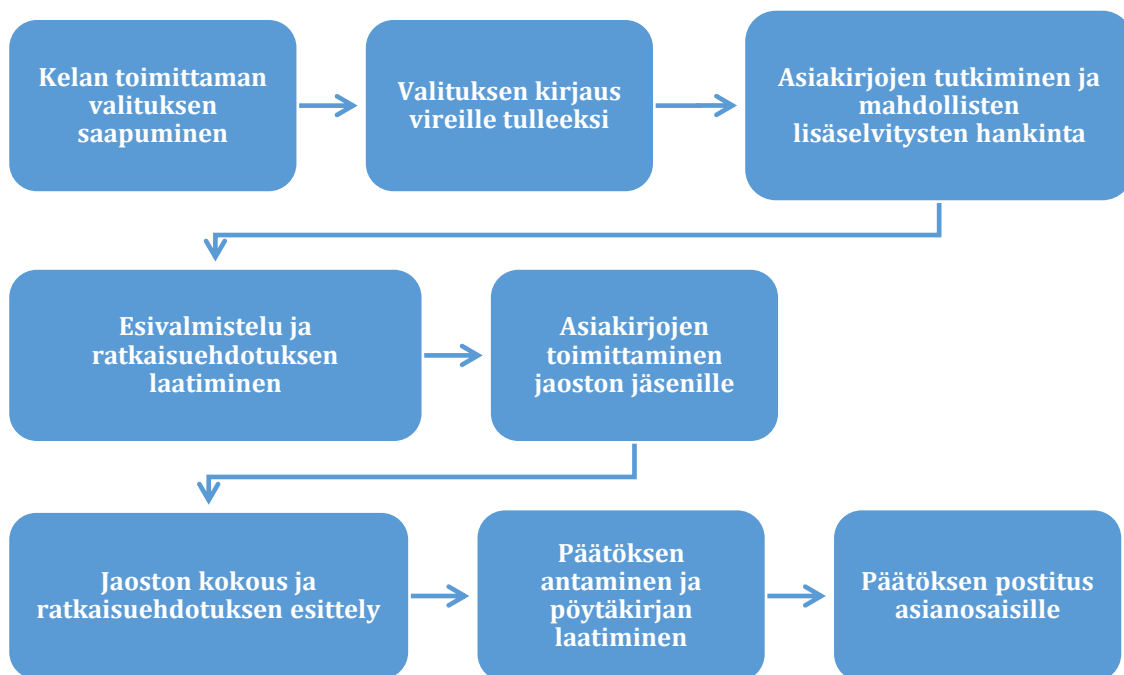
Jos muutoksenhakuaste on jo ehtinyt katsomaan valitusasian tulleen riittävästi selvityksi sekä lisäselvitysten toimittamista on ehditty rajoittamaan määräajan asettamisella, Kela ei anna asiassa uutta lausuntoa. Tässä tapauksessa Kela kuitenkin tutkii itseoikaisumahdollisuuden muutoksenhakuprosessin mukaisesti, mutta lisäselvityksen toimittamisen osalta muutoksenhakuprosessi on erilainen. Jos päätöstä ei voida vielä kään itseoikaista, lähetetään lisäselvitykset muutoksenhakulautakunnalle saateen kanssa ja asiakkaalle ilmoitetaan kirjallisesti lisäselvityksen lähettämisestä muutoksenhakulautakunnalle. (Muutoksenhaku 2020, 14.)

Käytännössä katsoen Kela ei tässä kohtaa anna enää uutta lausuntoaan vaan uudet selvitykset lähetetään saateen kanssa muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi. Asianosaisia ei myöskään kuulla vaan asia annetaan vain tiedoksi kirjallisesti. Jos lisäselvitykset toimitetaan myöhässä muutoksenhakuasteen antaman määräajan jälkeen, vaarana on, ettei lisäselvityksiä huomioida. Muutoksenhakuaste päättää lisäselvityksien huomioimisesta kuitenkin viime tilanteessa (Muutoksenhaku 2020, 14).

Muutoksenhakuprosessi alkaa siis sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa siitä, kun se vastaanottaa Kelalta valituskirjelmän liitteineen käsiteltäväkseen. Valitus kirjataan vireille tulleeeksi ja sen jälkeen asiakirjat tarkistetaan sekä pyydetään tarvittaessa yllä mainittuja lisäselvityksiä. Kun tarvittavat selvitykset on saatu, esittelijä valmistelee asian ja tekee tämän jälkeen ratkaisuehdotuksensa eli päätösluonnoksen. Esivalmistelun tarkoituksena on saada koottua mahdollisimman kattava kuvaus käsiteltävästä asiasta. (Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan www- sivut 2020.) Kyseessä on kuitenkin vielä ratkaisuehdotus, joka voi muuttua myöhemmässä vaiheessa.

Esivalmisteluiden jälkeen esittelijä toimittaa ratkaisuehdotuksensa ja sen perusteena olevan valituksen liitteineen jaoston jäsenille. Jaoston jäsenet tutustuvat asiakirjoihin

sähköisesti ja tarvittaessa kommentoivat ratkaisuehdotusta. Tässä vaiheessa esittelijä voi kuitenkin joutua vielä hankkimaan lisäselvityksiä, jos asian käsittely sitä vaatii. Kun kaikki tarvittavat asiakirjat ovat saatu koottua yhteen ja jaoston jäsenet ovat saaneet tutustua asiaan kunnolla, käydään asia läpi jaoston kokouksessa. Kokouksessa asia esitellään ja tehdään lopullinen ratkaisupäätös. Päätöksen antamisen jälkeen laaditaan pöytäkirja sekä postitetaan päätös. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä tai päätöksen sisällöstä ei anneta tietoa ennen kuin se on postitettu asianosaisille. Päätös toimitetaan vain Kelalle ja muutoksenhakijalle tai hänen edustajalleen. (Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan www- sivut 2020.) Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan käsittelyvaiheet ovat havainnollistettu vielä alla olevassa kuvassa 3.

Kuva 3. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan käsittelyvaiheet. (Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan www- sivut 2020)

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta voi päätöksellään hyväksyä valituksessa esitetyt vaatimukset tai hylätä valituksen kokonaan. Sillä on myös oikeus jättää valitus tutkimatta osittain tai kokonaisuudessaan. Päätöksellään se voi kumota valituk-

senalaisen päätöksen tai pitää sen sellaisenaan, palauttaa asian uudelleen Kelan käsiteltäväksi tai muuttaa valituksenalaista päätöstä valituksessa vaaditulla tavalla. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 81 §.)

Valitus voidaan jättää tutkimatta, jos valitus on toimitettu myöhässä tai valittajalla ei ole valitusoikeutta tai päätöksestä ei ole saanut valittaa. Tutkimatta jättämiselle voi löytyä syy myös siitä, ettei valituksen tutkiminen kuulu sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan toimivaltaan tai mikäli valitus on jäänyt täydentämisen jälkeeseen puutteelliseksi. Lisäksi mikäli valitus peruutetaan, asian käsittelykin raukeaa. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 81 §.)

Tärkeää on huomioida, että muutoksenhaun vireille laittaminen kannattaa tehdä määräajan puitteissa, kuten jo aiemmassa valitusaikaa koskevassa kappaleessakin 4.3 on todettu. Tarkastellaan asiaa käytännönläheisemmin sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan 3.10.2008 antaman päätöksen perusteella, jossa valitus on jätetty myöhässä tutkimatta.

Valitus koski sairauspäivärahan määrää. Kela antoi asiassa valituskelpoisen päätöksen 8.5.2007 ja päätös postitettiin 9.5.2007 muutoksenhakijan ilmoittamaan osoitteeseen. Päätös katsottiin toimitetun tiedoksi seitsemäntenä päivänä päätöksen postittamisesta eli 16.5.2007. Valituksen perusteella muuta ei ollut esitetty. Päätöksen mukana toimitetun valitusosoituksen perusteella muutoksenhakijan olisi pitänyt toimittaa valituskirjelmä Kelaan viimeistään kolmantenakymmentenä päivänä päätöksen tiedoksisaannista, joka oli 15.6.2007. Valituskirjelmä oli toimitettu Kelaan vasta 6.8.2007 eli vajaa kaksi kuukautta valitusajan umpeuduttua. Muutoksenhakija vetosi siihen, että Kelalta puhelimitse saadun tiedon mukaan valitusta ei tarvitse laatia kirjallisesti vaan päätös tultaisiin oikaisemaan ilman valitusta. Muutoksenhakijan mukaan hänelle olisi tullut myös erikseen asiasta ilmoittaa, jos oikaisua ei tehdä, jotta hän olisi kyennyt tekemään kirjallisen valituksen ajallaan. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta katsoi, ettei valittaja ei esittänyt sellaista painavaa syytä valituksen myöhässä toimittamiseen, joten se jätti päätöksellään valituksen myöhässä toimitettuna tutkimatta. (Sosiaaliturva-asioidenmuutoksenhakulautakunta 3.10.2008. 18141/7/11.)

Esimerkkitapauksen perusteella sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta ei pitänyt muutoksenhakijan syytä myöhästymiselle painavana. Muutoksenhakija ei kyennyt näyttämään toteen, että hän oli saanut Kelalta virheellistä tietoa puhelimitse. Valituksessa ei myöskään toteennäytetty muuta tiedoksisaantipäivää, joten päätös katsottiin saatetun muutoksenhakijan tietoon seitsemäntenä päivänä päätöksen postituspäivästä. Sairauspäivärahapäätösten liitteeksi toimitetaan kirjallinen valitusosoitus, jossa kerrotaan toimintaohjeet valituksen tekemiselle ja annetaan myös määräaika valituksen toimittamiselle. Näin ollen voidaan katsoa, ettei muutoksenhakijan esittämää syytä voitu pitää painavana.

5.3 Vakuutusoikeus

Vakuutusoikeus on erityistuomioistuin (Tuomioistuinlaki 1 luku 2 §). Jokaisella, jonka oikeudesta tai edusta päätetään, on oikeus julkiseen ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin tuomioistuimessa. Tuomioistuimen tulee olla laillisesti perustettu ja toimia riippumattomasti. (Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999, SopS 85-86/1998, 6 artikla.) Tuomioistuimen riippumattomuudella tarkoitetaan sitä, että sen tulee olla puolueeton suhteessa toimeenpanovaltaan ja asian kaikkiin osapuoliin. Oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, että ratkaisun tekevä toimielin voidaan muodostaa osittain intressipohjaisesti, mutta ratkaisuun osallistuvan asiantuntijan tulee olla puolueeton. (Hallberg 2005, luku 17.)

Vakuutusoikeus on viimesijaisin valitusaste valitettaessa sairauspäivärahapäätöksestä. Vakuutusoikeudella on sekä oikeudellinen että lääketieteellinen erityisasiantuntemus. (Rantala & Kivisaari 2020, luku 14). Vakuutusoikeutta valvoo oikeusministeriö ja vakuutusoikeuden toiminnasta säädetään tuomioistuinlaissa 673/2016, laissa oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa 677/2016 ja vakuutusoikeuden työjärjestyksessä. Lisäksi vakuutusoikeuden lainkäyttötoimintaan puolestaan sovelletaan lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa. (Vakuutusoikeuden toimintakertomus 2019, 8-12.)

Vakuutusoikeuden jäseniin kuuluvat ylituomari, vakuutusoikeustuomarit ja asessorit. Vakuutusoikeudessa toimivat myös ylilääkäri eli päätoiminen lääkärijäsen ja muita

lääkärijäseniä, notaareita, esittelijöitä sekä asiantuntijajäseniä, jotka tuntevat työoloja sekä yritystoimintaa. (Tuomioistuinlaki 7 luku 1-2§.)

Vakuutusosoikeuden organisaation (Kuva 4) mukaisesti vakuutusosoikeutta johtaa ylituomari. Ylituomarin tehtäviin kuuluvat tuomioistuimen johtaminen, tuloksellisuudesta vastaaminen ja toiminnan kehittäminen. Ylituomarin välittömässä alaisuudessa on vakuutusosoikeuden johtoryhmä. Johtoryhmään kuuluvat ylituomarin lisäksi osastonjohtajat ja kansliapäällikkö. Johtoryhmässä käsitellään vakuutusosoikeuden työjärjestys ja muut vakuutusosoikeuden toimintaan liittyvät asiat, kuten talous- ja hallintoasiat. (Tuomioistuinlaki 8 luku 1-2 §.) Vakuutusosoikeudessa on kolme lainkäyttöosastoa ja niitä johtaa ylituomarin määräämä johtaja. Johtaja valitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Osaston johtaja valvoo osastojen työskentelyn tuloksellisuutta ja huolehtii osastojen työn yleisestä järjestämisestä. Vakuutusosoikeudessa käsiteltävät asiat jaetaan osastojen välillä työjärjestyksessä sovitun mukaisesti. (Tuomioistuinlaki luku 5-7 §.)

Kuva 4. Vakuutusosoikeuden organisaatio. (Vakuutusosoikeuden toimintakertomus 2019)

Vakuutusoikeudella on myös asiantuntijalääkäreitä, joilta voidaan pyytää tarvittaessa valituksen käsittelyä varten asiantuntijalausunto (Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa 677/2016, 3 luku 16 §). Vakuutusoikeuden asiantuntijalääkärit eivät kuitenkaan osallistu valituksen käsittelyyn vaan antavat pyynnöstä lausuntonsa. Asiantuntijalääkäreitä käytetään yleensä silloin, kun valituksenalaisen asian käsittelyyn tarvitaan sellaista lääketieteellistä osaamista, jota vakuutusoikeuden lääkärijäsenillä ei ole. (Takala ym. 2019, 253.)

Vakuutusoikeus on päätösvaltainen silloin, kun kokoonpanossa on kolme lainoppinutta jäsentä, jos ei muuta erikseen säädetä. Sairauspäivärahaa koskevien valitusten käsittelyssä kokoonpano muodostuu kahdesta lainoppineesta ja yhdestä lääkärijäsenestä. (Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa 2 luku 2-3§.)

Vakuutusoikeuden toiminta rahoitetaan julkisista varoista. Vuoteen 2019 asti vakuutusoikeus kävi tulosneuvottelut oikeusministeriön kanssa. Tulosneuvottelut käydään vuosittain ja niissä sovitaan vakuutusoikeuden henkilöstömäärä, tulostavoitteet ja määrärahat. Vuodesta 2020 alkaen tulosneuvottelut käydään Tuomioistuinviraston kanssa. (Vakuutusoikeuden toimintakertomus 2019, 16.)

5.4 Asioiden käsittely vakuutusoikeudessa

Valitusmenettely tuomioistuimessa voidaan jakaa menettelyllisesti kolmeen päävaiheeseen. Ensimmäinen vaihe alkaa oikeudenkäynnin vireillepanosta eli valituksen tekemisestä ja toimittamisesta. Toisessa vaiheessa asia otetaan käsittelyyn ja se selvitetään oikeudenkäynnissä. Viimeisessä vaiheessa tuomioistuin käyttää päätösharkintaa, soveltaa asiassa lakia ja antaa päätöksensä. Tässä vaiheessa valitusasia on käsitelty muutoksenhaun menettelyvaatimusten mukaisesti sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa ja Kelassa, joten asiassa on tutkittu jo päätöksen oikaisumahdollisuus. Tämän jälkeen valituskirjelmä lähetetään vakuutusoikeudelle. (Mäenpää 2019, 199-201.) Vakuutusoikeus antaa muutoksenhakijalle ilmoituksen sen jälkeen, kun valitus tulee vireille vakuutusoikeudessa. Ilmoituksessa annetaan tiedot vireilletulosta, käsittelyajan arvio, tiedot kirjallisen sekä suullisen selvityksen huomioon ottamisesta

ja ohjeet mahdollisten lisäselvitysten toimittamiselle. (Laki oikeudenkäynnistä vakuutus-oikeudessa 677/2016, 3 luku 15 §.)

Vakuutus-oikeuteen valitus on tehtävä myös kirjallisesti 30 päivän sisällä sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan antaman päätöksen tiedoksisaannista. Valituskirjelmä on toimitettava määräajassa Kelalle. Jos valituksen toimittaa määräajan puitteissa suoraan vakuutus-oikeuteen, ei sitä jätetä tutkimatta sillä perusteella, että valitus olisi tullut toimittaa Kelalle. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 13-14 §.) Kuitenkin valitus on toimitettava määräajan sisällä. Vakuutus-oikeus on alla olevassa ratkaisussaan 1389:2016 jättänyt valituksen myöhässä saapuneena tutkimatta.

Muutoksenhakija oli tyytymätön Kelan antamaan sairauspäivärahopäätökseen, koskien sairauspäivärahan myöntämistä. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta hylkäsi valituksen, joten vakuutettu haki muutosta vakuutus-oikeudelta ja vaati sairauspäivärahan myöntämistä valituksessa esitetyllä tavalla. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan antaman päätöksen liitteenä olleen valitusosoituksen mukaisesti valituskirjelmä olisi pitänyt toimittaa Kelalle ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään 30. päivänä päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhakija toimitti valituksen sähköpostilla suoraan vakuutus-oikeudelle 30. päivänä päätöksen tiedoksisaannista, mutta vasta virka-ajan jälkeen, kello 23.22. Vakuutus-oikeus katsoi päätöksessään, ettei valitus ollut saapunut määräajassa, koska se oli toimitettu vasta virka-ajan kello 16.15 jälkeen. Myöhästymiselle ei ollut esitetty sellaista painavaa syytä, jonka perusteella vakuutus-oikeus olisi voinut ottaa asian tutkittavakseen. (VakO 13.1.2017. 2016:1389.)

Tapauksessa valitus oli toimitettu suoraan vakuutus-oikeudelle, mutta vakuutus-oikeus antamallaan ratkaisullaan ei jättänyt asiaa tutkimatta sen perusteella vaan tutkimatta jättäminen aiheutui valituksen myöhästymisestä. Tämän esimerkkitapauksen perusteella voidaan todeta, että valituskirjelmä kannattaa toimittaa perille muutoksenhakuasteelle tarkasti määräaikaan noudattaen. Jopa muutaman tunnin myöhästymisen saattaa aiheuttaa sen, ettei valitusta tutkita.

Valituskirjelmän muotovaatimuksesta ei ole säädetty yhtä tarkasti kuin valituksen toimittamisen määräajasta. Vakuutusosoikeudelle osoitetulle valituskirjelmälle ei ole asetettu erilaista muotovaatimusta vaan valituskirjelmä saa olla samalla tavalla vapaa-
muotoinen kuin sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle osoitettu valituskirjelmä. Valituskirjelmässä pitää kuitenkin ilmoittaa muutoksenhakijan yhteystiedot, valituksen kohteena oleva päätös, muutoksenhakijan vaatimukset ja perustelut valituksessa esitetyille vaatimuksille. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 15 §).

Vakuutusosoikeudessa asiat käsitellään yleisesti vireilletulojärjestyksessä. Kiireellisinä käsiteltävät asiat menevät kuitenkin vireilletulojärjestyksen ohi. Kiireellisiä asioita ovat esimerkiksi kuntoutusta koskevat asiat, joiden käsittelyaika on vaarassa venyä liian pitkäksi. (Vakuutusosoikeuden työjärjestys 2020, 9.)

Valituksen vireilletulon kirjaamisen jälkeen asia jaetaan vastaavalle notaarille valmisteltavaksi asiaryhmäkohtaisen jaon perusteella. Notaarin tehtävänä on varmistaa, että asiaa koskevat tiedot ovat asianhallintajärjestelmässä ajantasaisia. Notaari huolehtii asian alkuvalmistelusta ja hankkii tarvittaessa valituksen liitteeksi vaadittavat kirjalliset asiakirjat viivytyksettä esittelijän ohjeiden mukaisesti. (Vakuutusosoikeuden työjärjestys 2020, 9.) Vakuutusosoikeuden on huolehdittava siitä, että muutoksenhakijan asia tulee kunnolla selvitettyksi. Tarvittaessa asiaan tulee pyytää valitusta tukevia lisäselvityksiä siinä laajuudessa kuin käsittelyn oikeudenmukaisuus ja asian luonne sitä vaativat. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 37 §.)

Maija Sakslin tuo laatimassaan selvityksessään esille, että käytännön työssä vakuutusosoikeudessa sovelletaan tätä säännöstä vakuutusosoikeuden sisäisten ohjeiden mukaisesti. Ohjeen mukaan tämä merkitsee sitä, että lisäselvityksiä valitukseen pyydetään ensisijaisesti Kelalta, jonka jälkeen Kela antaa asiassa lausuntonsa. Tähän lausuntoon puolestaan muutoksenhakija voi antaa oman vastineensa. Jos asia ei tule tällä tavoin riittävästi selvitettyä, tulee vakuutusosoikeuden jatkaa itse asian selvittämistä. Vakuutusosoikeus voi pyytää asianosallisilta kirjallisia lisäselvityksiä, hankkia mahdollisesti asian tuntijalausuntoja tai pyytää lisäselvitystä osapuolten lisäksi myös muilta viranomaisilta. Lisäselvitysten hankkiminen on kuitenkin harvinaista ja lisäselvityspyynnöt koskevat yleisesti lääketieteellisten seikkojen todentamista. (Sakslin 2003, 12-13.)

Vakuutusosoikeus voi sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan tavoin rajoittaa lisäselvitysten toimittamista asettamalla niiden toimittamiselle määräajan, jos vakuutusosoikeus on katsonut asian tulleen riittävästi selvitettyksi. Vakuutusosoikeus voi jättää lisäselvitykset huomioimatta päätöstä annettaessa, jos niitä ei ole toimitettu annetussa määräajassa. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 45-46 §.)

Käsittely vakuutusosoikeudessa on sairauspäivärahaa koskevien valitusten osalta yleensä kirjallista. Suullisia käsittelyitä ei järjestetä usein ja silloinkin niiden tarkoituksena voidaan pitää vain kirjallisen menettelyn täydentämistä. Kirjallinen menettely tukee muutoksenhakijan oikeusturvaa, koska menettelyssä syntyneiden päätösten perusteleva on keskiössä oikeusturvan toteutumisen osalta. (Sakslin 2003, 18.) Vuonna 2019 vakuutusosoikeudessa ratkaistiin yhteensä 4885 valitusasiaa, joista yksi ratkaistiin suullisessa käsittelyssä (Vakuutusosoikeuden www- sivut. 2020). Esitetyn perusteella voidaan todeta, että suullinen käsittely vakuutusosoikeudessa on edelleen erittäin harvinaista.

Vakuutusosoikeudessa valitukset ratkaistaan istunnossa esittelystä (Laki oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa 12 §). Esittelijöinä toimivat vakuutusosoikeuden tuomarit, asessorit ja esittelijät. Esittelijän tehtävänä on tarkastaa notaarin valmisteleva asia ja varmistaa, että asian käsittelyä varten on käytettävissä tarvittavat asiakirjat. Esittelijän tulee myös ohjata asian valmistelua hoitavaa notaaria. Esittelijän tutustuttua valitukseen ja sen liitteenä oleviin asiakirjoihin, laatii esittelijä niiden perusteella esittelymuistion ja ehdotuksensa vakuutusosoikeuden päätökseksi. (Vakuutusosoikeuden työjärjestys 2020, 10.)

Ehdotuksen jälkeen kokoontuu ratkaisukokoonpano istuntoon eli päätösneuvotteluun. Neuvottelumenettelystä ei ole erikseen säädetty, mutta yleisesti esittelyn jälkeen jokainen kokoonpanoon kuuluva tuomari tai asiantuntijajäsen esittää päätösehdotuksesta oman mielipiteensä vastaamalla jokaiseen valituksessa esitettyyn vaatimukseen. Tällä tavalla asian käsittely nopeutuu ja kyetään selvittämään heti aluksi kokoonpanon yksimielisyys. Virkaikäjärjestyksessä nuorin jäsen ottaa asiaan ensin kantaa ja puheenjohtaja viimeisenä. Jos kokoonpano ei ole yksimielinen, ratkaistaan asia äänestämällä. (Mäenpää 2019, 514-515.) Äänestyksessä enemmistön äänet ratkaisevat. Äänen mennessä tasan, asian ratkaisee puheenjohtajan kanta. Äänestämisyjärjestys on sama kuin

edellä, nuorin jäsen äänestää ensin ja puheenjohtaja viimeisenä. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 85 §.)

Päätös on perusteltava ja siitä tulee käydä ilmi ratkaisussa sovelletut lainkohdat sekä kaikki seikat, jotka ovat vaikuttaneet ratkaisuun. Päätöksessä tulee olla lisäksi ilmoitus mahdollisesta äänestyksestä ja äänestyslausekset. Vakuutusosoikeuden päätöksestä sairauspäiväraha- asiaan ei saa valittaa, joten päätöksessä on ilmoitettava myös mihin valituskielto perustuu. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 86-87 §.)

Päätös annetaan sairauspäiväraha- asiassa tiedoksi kirjallisena, joko kirjeitse tai sähköisesti. Kirjeitse toimitettuna päätös lähetetään muutoksenhakijan ilmoittamaan prosessiosoitteeseen. Päätös voidaan toimittaa tiedoksi myös muutoksenhakijan käyttämälle asianajajalle tai asiamiehelle. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 90 §.) Jäljennös päätöksestä liitteineen toimitetaan lisäksi Kelalle. Vakuutusosoikeuden päätöksestä ei anneta tietoja ennen kuin voidaan olettaa, että asianosaiset ovat päätöksen saaneet itse tiedoksi. (Vakuutusosoikeuden työjärjestys 2020, 12.)

5.5 Oikeudenkäyntikulut

Sairauspäivärahapäätöksestä valittamisesta sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan ei aiheudu muutoksenhakijalle kustannuksia, koska sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätös on maksuton (Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta 2 luku 14 §).

Valittaminen vakuutusosoikeuteen on myös maksutonta. Yksityishenkilöltä ei peritä maksua, jos valitus koskee oikeutta etuuteen, sen suuruutta tai takaisinperintää. (Tuomioistuinemaksulaki 1455/2015, 5 §.)

Muutoksenhakija voi vaatia kuitenkin valituskirjelmässään hänelle mahdollisesti aiheutuneiden kulujen korvaamista, jotka ovat aiheutuneet valituksen laatimisesta. Näitä voivat olla esimerkiksi lisäselvitysten hankkimisesta aiheutuneet kulut tai asiamiespalkkio. (Takala ym. 2019, 254.) Oikeudenkäyntikulujen korvaamista on kuitenkin vaadittava ennen kuin muutoksenhakuaste antaa asiassa päätöksensä. Vaatimukseen

tulee eritellä kulujen määrä ja niiden perusteet. Muutoksenhakuaste antaa päätöksen yhteydessä ratkaisunsa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 98 §.) Muutoksenhakuaste edellyttää, ratkaisunsa huomioon ottaen, että oikeudenkäyntikulut ovat jääneet kohtuuttomasti muutoksenhakijan vahingoksi. Lisäksi kulujen korvaamista harkittaessa otetaan huomioon, onko valitusasian hoitaminen vaatinut muutoksenhakijalta laajaa perehtymistä asiaan ja lainsäädännön erityistä tuntemusta tai onko muutoksenhaku johtunut päätöksen tehneen viranomaisen ilmeisestä virheestä. (Takala ym. 2019, 254.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoitus oli laatia selkeä ja ymmärrettävä lainopillinen kokonaisuus sairauspäivärahopäätöksiin liittyvästä muutoksenhakuprosessista. Opinnäytetyö oli lainopillinen, joten olennaisena aineistona opinnäytetyössä toimi voimassa oleva lainsäädäntö, lain esityöt, oikeuskirjallisuus sekä sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakukunnan ja vakuutusosoikeuden päätökset. Näiden lisäksi lähteinä pääosin käytettiin Kelan omaa muutoksenhakuohjetta, vakuutusosoikeuden työjärjestystä ja sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan Internet- sivuja. Opinnäytetyöongelmana oli selvittää, miten sairauspäivärahopäätöksiin liittyvä muutoksenhakuprosessi lainopillisesti etenee ja selvityksen pohjalta oli tarkoitus laatia selkokieline ohjeistus Kelan asiakkaille.

Opinnäytetyössäni kuvasin sairauspäivärahaoikeutta ja sen perusteita sekä selvitin lyhyesti Kelan, sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan ja vakuutusosoikeuden organisaatiokuvaukset. Koin näiden seikkojen esille tuomisen tärkeäksi, jotta olisi helppompaa ymmärtää sairauspäivärahaetuuden muutoksenhakuprosessiin vaikuttavat asiat tarkemmin. Sairauspäivärahopäätös on hallintopäätös, joten muutoksenhaku kuuluu hallinto-oikeudenalaan. Aiheen laajuuden vuoksi rajasin opinnäytetyön koskemaan vain Kelan antamia sairauspäivärahopäätöksiä ja niihin kohdistuvaa muutoksenhakua. Jouduin jättämään opinnäytetyöstä pois sairauspäivärahopäätöksen poistomenettelyn

ja muut oikaisupäätökset, kuten oikaisu selkeän asia- tai menettelyvirheen vuoksi. Oikaisupäätöksen käsite on itsessään jo niin laaja, joten opinnäytetyössä käsiteltiin vain muutoksenhakuprosessiin eniten kuuluvaa itseoikaisupäätöstä.

Teoriaosuus pohjautui kirjallisiin dokumentteihin ja empiriaosuus toteutettiin limittäin teorian kanssa. Empiria toteutui teoriaosuutta analysoimalla ja tulkitsemisella sekä laatimalla kokonaisuudesta tiivistetty teoreettinen opas Kelan asiakkaille koskien sairauspäivärahan muutoksenhakuprosessia. Opinnäytetyö soveltuu myös yhtenä muutoksenhakuprosessia kuvaavana perehdytysmateriaalina Kelan ratkaisuasiantuntijoiden käytettäväksi.

Pääpiirteittäinen valitusmenettely kuvautuu pysyvän samankaltaisena koko prosessin ajan, lukuun ottamatta Kelan itseoikaisumahdollisuuden tutkimista. Annettavaan päätökseen, johon muutosta saa hakea valittamalla, tulee liittää valitusosoitus. Valitusoikeus on Kelan ja muutoksenhakuasteiden antamiin päätöksiin asianosaisella. Valituskirjelmä ja mahdolliset lisäselvitykset toimitetaan Kelalle, vaikka ne tulee osoittaa, valitusprosessin vaiheesta riippuen, joko sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle tai vakuutusosastolle. Valitusaika pysyy koko ajan samana eli valitus tulee toimittaa 30 päivän sisällä päätöksen tiedoksisaannista. Päätös katsotaan toimitetun tiedoksi viimeistään seitsemäntenä päivänä päätöksen postituspäivästä. Käytännössä siis valitus tulee toimittaa Kelalle 37 päivän kuluessa päätöksen postituspäivästä, jollei muuta näytetä. Muutoksenhakijan tuodessa valituskirjelmässään esille, että päätös on saatu tiedoksi myöhemmin kuin oletettuna seitsemäntenä päivänä päätöksen postituspäivästä, tulee muutoksenhakijan toteennäyttää päätöksen tiedoksisaantipäivä.

Valituksen käsittelyvaiheet kuvautuvat muutoksenhakuasteissa myös samantapaisina. Molemmissa käsittely alkaa siitä, kun valitus kirjataan vireilletulleeksi. Valmisteluvaiheessa yritetään kerätä asian ratkaisemiseksi kaikki tarvittavat asiakirjat ja valmisteluvaiheen jälkeen esittelijä tekee päätösehdotuksensa. Päätösehdotus esitellään vastaavalle ratkaisukokoonpanolle, joka kokouksessaan antaa asiassa ratkaisunsa. Päätös postitetaan kaikille asianosaisille eikä päätöksestä anneta tietoja ennen kuin on katsottu, että päätös on saatettu asianosaisten tietoon.

Opinnäytetyötä laatiessa tein havaintoja muutamasta valitusprosessiin liittyvästä tärkeästä huomioon otettavasta asiasta. Ensimmäisenä havaintona yhdeksi tärkeäksi asiaksi nousi valitusajan noudattamisen merkitys. Valitus kannattaa toimittaa määräajan puitteissa, koska muutoin muutoksenhakulautakunta tai vakuutusosoikeus voivat jättää sen tutkimatta ilman painavan syyn esittämistä. Oikeuskäytäntö jättää tulkinnanvaraansa sen osalta, että mitä muuta voidaan pitää painavana syynä kuin esimerkiksi vakuutetun sairautta. Painava syy tulee olla todennettavissa, joten muutoksenhakijan kannattaa kiinnittää huomiota valituskirjelmän perille toimittamiseen ajoissa, jottei ole vaaraa valituksen tutkimatta jättämisestä.

Toinen esille noussut huomioon otettava seikka kohdistuu valituskirjelmän laatimiseen ja mahdollisiin lisäselvityksiin. Valituskirjelmä tulee laatia huolella ja valituksessa esitetyt vaatimukset tulee perustella kunnolla. Vaatimuksen perusteita tukemaan kannattaa toimittaa vielä lisäselvityksiä. Työkykyetuudesta puhuttaessa lisäselvityksiä voivat olla lääketieteelliset selvitykset, riippuen valituksen aiheesta. Lääketieteelliset selvitykset tulee olla ajankohtaisia ja niistä tulee käydä ilmi, miten sairaus vaikuttaa muutoksenhakijan työkykyyn. Sairauspäivärahassa työkykyä verrataan vakuutetun ammattiin tai siihen läheisesti verrattavaan, joten tärkeää on tuoda esille juuri se, mikä vaikutus sairaudella on vakuutetun ammattiin arvioituna. Työkyvyttömyyden määrittelmä vaihtelee eri lakien mukaan, joten sairauspäiväraha-asiassa on hyvä ymmärtää, että työkyvyttömyyden arviointi on ammatillisen työkyvyttömyyden arviointia. Myös lääkärinlausunnon merkitys korostuu tässä kohtaa, koska sairauspäivärahassa työkyvyttömyyden arviointi perustuu lääkärin laatimaan kirjalliseen lääketieteelliseen selvitykseen, kuten lääkärinlausuntoon.

Hyvää perustelua vaaditaan myös Kelalta ja muutoksenhakuasteilta annettavien päätösten osalta. Päätöksen kunnollinen perusteleminen on vakuutetun oikeusturvan toteutumisen kannalta tärkeää. Hyvin perusteltu päätös on paremmin ymmärrettävissä ja sen johdosta muutoksenhakijan on helpompi ottaa kantaa omassa valituksessaan niihin seikkoihin, jotka muutoksenhakijan mielestä vaativat muutosta.

Valituksen käsittelyn sujuvoittamiseksi sekä vakuutetun oikeusturvan toteutumisen kannalta on hyvä toimia sairauspäivärahapäätöksen liitteenä olevan valitusosoituksen mukaisesti. Valitus tai mahdolliset lisäselvitykset kannattaa toimittaa suoraan Kelalle,

jos muuta ei määrätä. Muutoksenhakuprosessi saattaa olla pitkä, joten tällä tavoin valituksen käsittelyaika turhaan ei pitkity. Muutoksenhakuprosessin pituuden vuoksi kannattaa kiinnittää huomiota myös takaisinperintäpäätökseen kohdistuvaan valitukseen, koska määräajassa toimitettu valitus keskeyttää päätöksen täytäntöönpanon. Takaisinperintää ei suoriteta ennen kuin asiassa on muutoksenhakuaste antanut lainvoimaisen päätöksen. Verotukseen liittyvien seikkojen vuoksi takaisinperintä voidaan suorittaa tietyn määräajan umpeuduttua bruttoperintänä.

Muutoksenhakuprosessin sujuvoittamiseksi, kehittämisehdotuksena, voisi vielä tutkia mistä aiheista sairauspäivärahassa valitetaan eniten ja onko mahdollista asiaan vaikuttaa Kelan puolelta, kuten antamalla tarkennetut ohjeet näiden tilanteiden varalle. Valituskirjelmien perustelemisen tärkeyttä kannattaisi korostaa. Työkyvyttömyys kuvautuu olevan yksi valituksen aiheista koskien sairauspäivärahapäätöksiä, joten Kelan asiakkaille suunnatuissa ohjeissa voisi painottaa enemmän ajankohtaisen lääketieteellisen selvityksen merkitystä valitusasiassa. Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt tuomaan esille näitä aiheita ja edellä mainittu kehittämisehdotus saattaisi tuoda lisäarvoa sairauspäivärahapäätösten muutoksenhakuprosessin sujuvoittamiseksi.

Opinnäytetyölläni sain vastattua opinnäytetyöongelman perusteena olevaan kysymykseen sairauspäivärahapäätösten muutoksenhakuprosessin etenemisestä ja sain tiivistettyä kokonaisuuden lainopilliseksi työksi. Opinnäytetyön liitteeksi laadin selkokielen ohjeistuksen Kelan asiakkaille sairauspäivärahapäätöksiin liittyvästä muutoksenhakuprosessin etenemisestä ja asioista, jotka kannatta ottaa huomioon prosessin eri vaiheissa.

LÄHTEET

Anttila P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Viitattu 28.4.2020.
<http://www.metodix.fi>

Arajärvi, P. 2011. Johdatus sosiaalioikeuteen. Helsinki: Talentum. Viitattu 7.9.2020.
<https://samk.finna.fi/Record/samk.991115966605968>

Asetus valtion talousarviosta 11.12.1992/1243 muutoksineen.

Euroopan ihmisoikeussopimus 20.5.1999/63, SopS 85-86/1998.

Hallberg, P. 2005. Perusoikeudet. Porvoo: WSOYpro. Päivittyvä verkkoaineisto. Viitattu 21.10.2020. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991042676605968>

Hallintolaki 6.6.2003/434 muutoksineen.

HE 117/1994. Hallituksen esitys eduskunnalle työ- ja kansaneläkelainsäädännön muutoksenhakusäännösten uudistamisesta.

HE 58/2008. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetun lain muuttamisesta.

HE 29/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 296/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain sekä työnantajan sairausvakuutusmaksusta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta.

Heikkinen, A. 'Yksi työkykyisistä työkyvyttömistä'. Elämässä. 28.6.2019. Viitattu 21.10.2020. <https://elamassa.fi/anna-heikkinen/yksi-tyokykyisista-tyokyvyttomista/>

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki: Yleisen oikeustieteen laitoksen julkaisuja. Viitattu 28.4.2020.
<https://samk.finna.fi/Record/samk.991229456605968>

Husa, J. & Pohjolainen, T. 2014. Julkisen vallan oikeudelliset perusteet: Johdatus julkisoikeuteen. 4. uud. p. Helsinki: Talentum. Viitattu 12.9.2020.
<https://samk.finna.fi/Record/samk.991200956605968>

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 28.4.2020. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991263786605968>

Kelan päätös muuttuu valittamalla harvoin. 2017. Kalevala 6.8.2017. Viitattu 21.10.2020. <https://www.kaleva.fi/kelan-paatos-muuttuu-valittamalla-harvoin/1920235>

Kelan www-sivut 2020. Viitattu 16.9.2020. <https://www.kela.fi/>

Kela 2020. Muutoksenhaku 2020. Etuusohje. Viitattu 8.9.2020.
<https://www.kela.fi/documents/10192/3239559/Muutoksenhaku.pdf>

Kela 2020. Lomakkeet. Viitattu 16.9.2020. www.kela.fi/lomakkeet

Kela 2020. Tilastotietokanta Kelasto. Viitattu 21.10.2020. <https://www.kela.fi/kelasto>

Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa 11.1.2019/16 muutoksineen.

Laki kansaneläkeindeksistä 1.6.2001/456 muutoksineen.

Laki Kansaneläkelaitoksesta 17.8.2001/731 muutoksineen.

Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa 30.3.2007/381 muutoksineen.

Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 5.7.2019/808 muutoksineen.

Laki oikeudenkäynnistä vakuutus oikeudessa 25.8.2016/677 muutoksineen.

Laki sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille 17.1.1991/118 muutoksineen.

Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta 22.12.2006/1299 muutoksineen.

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 24.1.2003/13 muutoksineen.

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 13.8.2004/759 muutoksineen.

Mäenpää, O. 2016. Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. 5. uudistettu painos. Helsinki: Edita. Viitattu 15.9.2020. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991240586605968>

Mäenpää, O. 2019. Oikeudenkäynti hallintoasioissa: Hallintoprosessioikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 21.10.2020. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991289976605968>

Rantala, J. & Kivisaari, E. 2020. Vakuutusoppi. 13. uudistettu painos. Helsinki: Finva. Viitattu 15.10.2020. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991374803405968>

Sairausvakuutuslaki 21.12.2004/1224 muutoksineen.

Sakslin, M. 2003. Oikeusturvan toteutuminen vakuutus oikeudessa. Menettely työkyvyttömyys- ja tapaturma-asioita koskevien valitusten käsittelyssä. Oikeusministeriön julkaisuja 21/2003. Viitattu 21.10.2020. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75874>

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan www-sivut 2020. Viitattu 12.9.2020. <https://www.samu.fi>

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta 13.8.2008. 6617/7/11

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta 3.10.2008. 18141/7/11

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta 13.10.2008. 11960/7/11

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta 25.1.2011. 402/10/20

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta 8.11.2012. 8019/12

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 muutoksineen.

Takala, T., Aro, T., Haanpää, M., Kivekäs, J., Leinonen, J. S., Apponen, E. & Hedenborg, M. 2019. Vakuutusratkaisut potilaan tukena. 1. painos. Helsinki: Duodecim.

Tuloverolaki 30.12.1992/1535 muutoksineen.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Viitattu 22.9.2020. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991270626605968>

Tuomioistuinlaki 25.8.2016/673 muutoksineen.

Tuomioistuinmaksulaki 11.12.2015/1455 muutoksineen.

Tuori, K. & Kotkas, T. 2016. Sosiaalioikeus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Pro. Viitattu 8.9.2020. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991247296605968>

Työsopimuslaki 26.1.2001/55 muutoksineen.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2017. Työsopimuslaki. Työnantajan ja työntekijän asema työsopimuslain mukaan. Työ- ja elinkeinoministeriön esite 4/2017. Viitattu 24.11.2020. <https://tem.fi/tyolainsaadantoesitykset>

Vakuutusosoikeuden toimintakertomus 2019. Viitattu 20.10.2020. <https://www.vakuutusosoikeus.fi/fi/index/toiminta/toimintakertomukset.html>

Vakuutusosoikeuden työjärjestys 2020. Viitattu 21.10.2020. https://www.vakuutusosoikeus.fi/material/attachments/vakuutusosoikeus/vakuutusosoikeus/toiminta/fmGBzVM0V/Vakuutusosoikeuden_työjarjestys_2020.pdf

Vakuutusosoikeuden www- sivut 2020. Viitattu 3.11.2020. <https://www.vakuutusosoikeus.fi/fi/index.html>

Valtioneuvoston asetus sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta 30.12.2004/1335.

VakO 31.3.2009. 551:2008, Edilex.

VakO 25.2.2014. 6172:2011, Edilex.

VakO 13.1.2017. 1389:2016, Edilex.

Verohallinto 2019. Etuustulojen ja eläkkeiden takaisinperintä. VH/6253/00.01.00/2019.

VALITUSPOHJA

Valitus
Voit halutessasi käyttää tätä lomaketta valitusta tehdessäsi

VAL 1

Muutoksenhakuviranomainen, jolle valitus osoitetaan

1. Valittajan tiedot

Henkilötunnus

Sukunimi ja etunimi

Osoite

Postinumero

Postitoimipaikka

Puhelinnumero

Sähköpostiosoite

Osoite, johon haluat muutoksenhakua koskevat tiedonannot, jos haluat ne muualle kuin kotiosoitteeseesi

2. Päätös, johon olet tyytymätön

Päätöksen antaja, antamispaikka ja -päivämäärä

3. Vaatimukset

Selvitä, mitä muutoksia vaadit.

4. Perustelut

Perustele esittämäsi vaatimukset.

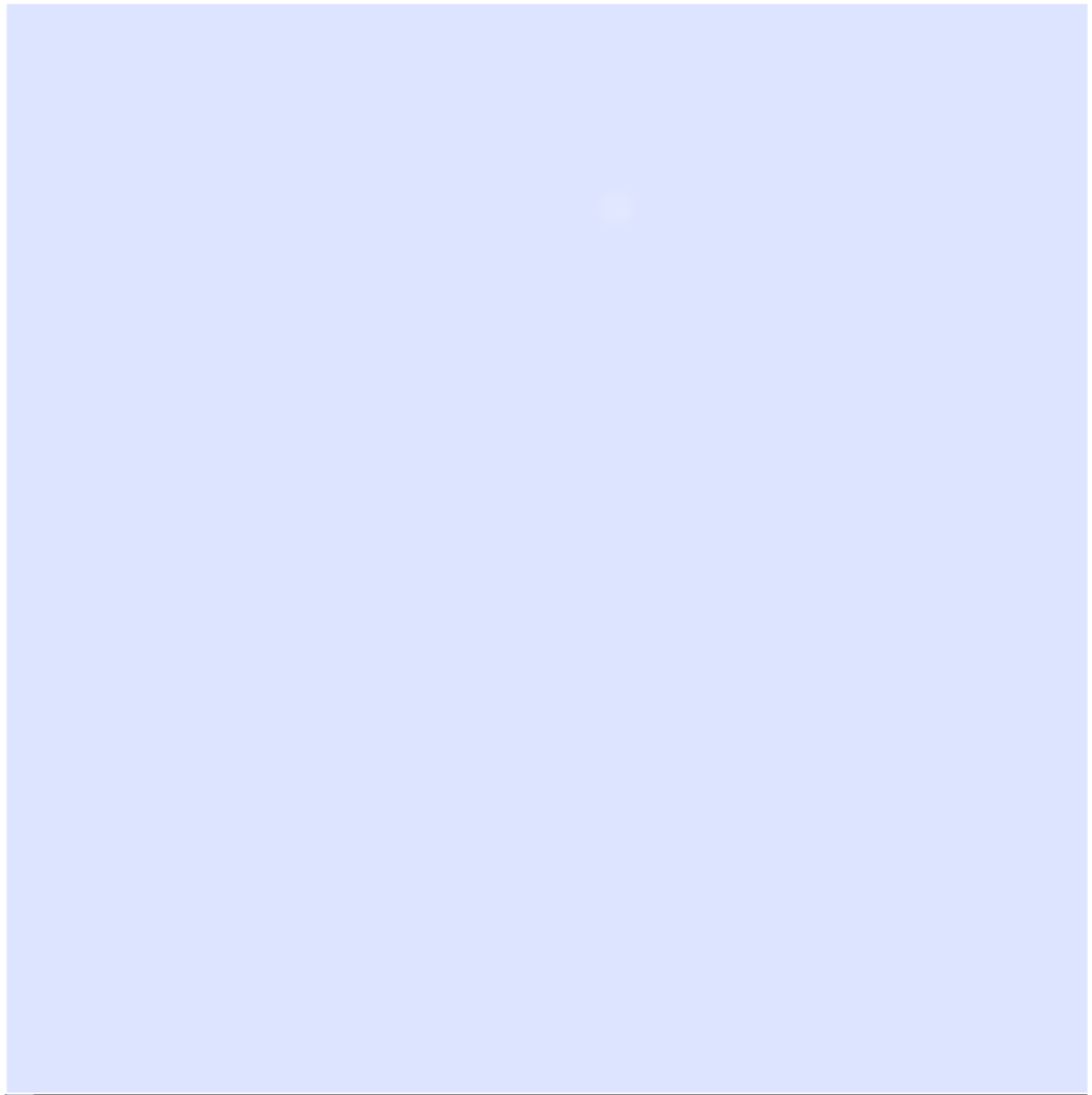
5. Allekirjoitus

Päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Lisätietoja

 Merkitse numerolla, mihin lomakkeen kohtaan viittaa.

Lisätietoja eri paperilla. Kirjoita paperiin nimesi ja henkilötunnuksesi.

Liitteet

Mahdolliset valitukseen liitettävät uudet selvitykset ja liitteet (selvitysten ja liitteiden nimet)

NÄIN HAET MUUTOSTA SAIRAUSPÄIVÄRAHAPÄÄTÖKSEEN

Valitusosoitus

Sairauspäivärahapäätöksen liitteenä on valitusosoitus eli ohje valituksen tekemiseksi, jos päätöksestä saa valittaa. Valitusosoituksessa kerrotaan valitusviranomaisen, jolta muutosta voi hakea ja osoite, johon valitus tulee toimittaa. Valitusosoituksessa on myös tieto valituksen toimittamisen määräajasta ja sen laskentatavasta. Valitusosoituksessa kerrotaan, mitä valituksen tulee sisältää ja miten valituksen voi toimittaa.

Valitusoikeus

Sairauspäivärahapäätöksestä saa valittaa se, johon päätös kohdistuu tai se, jonka velvollisuuteen, oikeuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Työnantaja voi olla asianosainen maksaessaan sairausajan palkkaa. Valituksen laatimiseen voi valtuuttaa valtakirjalla myös asiamiehen. Valituksen sairauspäivärahapäätöksestä voi myös tehdä edunvalvoja.

Valitusaika

Valitus tulee toimittaa 30 päivän sisällä sairauspäivärahapäätöksen tiedoksisaamisesta. Kela olettaa, että päätös saadaan tiedoksi seitsemäntenä päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen. Postituspäivä löytyy päätöksestä. Valitus tulee olla perillä ennen virka-ajan päättymistä eli kello 16.15 mennessä. Valitus kannattaa toimittaa ajoissa, koska myöhästynyt valitus voidaan jättää tutkimatta, jos myöhästymiselle ei ole esitetty painavaa syytä. Tietämättömyys tai unohdus ei ole painava syy. Lainvoimaiseen päätökseen ei voi valittaa. Määräajassa toimitettu valitus sairauspäivärahan takaisinperintäpäätöksestä keskeyttää päätöksen täy-

täntöönpanon. Takaisinperintä keskeytetään valituksen käsittelyn ajaksi, keskeytyksellä saattaa olla ajallinen vaikutus siihen, että suoritetaanko liikaa maksetun sairauspäivärahan perintä netto- vai bruttoperintänä.

Valituskirjelmä

Sairauspäivärahapäätökseen tehdään valitus kirjallisesti. Valituskirjelmässä tulee ilmoittaa omat tiedot (nimi, osoite, puhelinnumero) ja päätös, johon haetaan muutosta. Valituksessa tulee tuoda ilmi, miltä osin muutosta sairauspäivärahapäätökseen haetaan ja miten päätöstä tulisi muuttaa. Vaatimukselle on esitettävä perustelut ja valituksen liitteeksi kannattaa toimittaa vaatimusta tukevia lisäselvityksiä. Lisäselvitykset voivat olla esimerkiksi lääketieteellisiä, kuten täydennetty lääkärintlausunto tai sairauskertomuskopiot valituksenalaiselta ajalta. Valituksen perusteleminen on tärkeää ja hyödyllistä valituksen käsittelyn vuoksi.

Valituksen toimittaminen

Valitus voidaan toimittaa postitse, sähköisesti Kelan verkkopalvelun kautta, faksilla tai jättämällä valitus Kelan palvelupisteeseen. Kelan antamaan sairauspäivärahapäätökseen haetaan muutosta sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalta, mutta se toimitetaan Kelalle. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan antamasta päätöksestä haetaan muutosta vakuutusosoikeudelta, mutta valitus tulee toimittaa Kelalle.

Itseoikaisun tutkiminen Kelassa

Kela tutkii ensiasteen päätöksenantajana, voidaanko valituksenalainen päätös oikea- ja valituksessa vaaditulla tavalla. Jos päätös voidaan itseoikaista kokonaisuudessaan, muutoksenhaku raukeaa ja asiassa annetaan uusi valituskelpoinen päätös. Jos päätös voidaan itseoikaista vain osittain, antaa Kela siltä osin väliaikaisen päätöksen ja muilta osin valitus lähetetään muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi. Väliaikaiseen päätökseen ei ole valitusoikeutta ja sitä noudatetaan siihen asti, kunnes muutoksenhakuaste on antanut asiassa päätöksensä. Jos valitusta ei

voida itseoikaista lainkaan, lähettää Kela valituksen eteenpäin muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi. Kela tutkii itseoikaisumahdollisuuden myös silloin, kun valitukseen toimitetaan lisäselvityksiä.

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta käsittelee valituksen kirjallisesti saapumisjärjestyksessä. Valituksen tullessa vireille esittelijä perehtyy asiakirjoihin ja tekee ratkaisuehdotuksensa päätöksestä. Ratkaisuehdotus esitellään muutoksenhakulautakunnan jaostolle. Jaosto kokoontuu ja antaa asiassa päätöksensä. Päätös postitetaan asianosaisille. Päätöksestä ei anneta tietoa ennen kuin voidaan olettaa, että asianosaiset ovat päätöksen saaneet tiedoksi. Jos muutoksenhakija on tyytymätön sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan antamaan päätökseen voi muutosta hakea vielä vakuutusosoikeudelta. Valitus tulee toimittaa 37 päivän sisällä päätöksen postituspäivästä viraston aukioloajan puitteissa eli viimeistään kello 16.15 mennessä.

Vakuutusosoikeus

Vakuutusosoikeus käsittelee valituksen kirjallisena menettelynä vireilletulojärjestyksessä. Päätös tehdään esittelystä istunnossa eli päätösneuvottelussa. Päätös postitetaan asianosaisille eikä päätöksestä anneta tietoja ennen kuin voidaan olettaa, että asianosaiset ovat sen tiedoksi saaneet. Vakuutusosoikeus on viimeinen valitusaste sairauspäiväraha- asiassa eli vakuutusosoikeuden päätöksestä ei voi enää valittaa.

Oikeudenkäyntimaksut

Sairauspäivärahaspätöksestä valittamisesta sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan tai vakuutusosoikeuteen ei aiheudu muutoksenhakijalle kustannuksia. Yksityishenkilöltä ei peritä maksua, jos valitus koskee oikeutta etuuteen, sen suuruutta tai takaisinperintää. Kuluja saattaa kuitenkin aiheutua lisäselvitysten hankkimisesta tai asiamiespalkkioista.

VALITUS SAIRAUSPÄIVÄRAHAPÄÄTÖKSESTÄ

Toimita valitus Kelaan ajoissa, viimeistään 37 päivän sisällä päätöksen postituspäivästä.

ITSEOIKAISU

Kela oikaisee päätöksen kokonaisuudessaan ja antaa oikaisupäätöksen, johon sisältyy uusi valitusoikeus.

ITSEOIKAISU OSITTAIN

Kela itseoikaisee päätöksen osittain ja antaa asiassa väliaikaisen päätöksen, johon ei ole valitusoikeutta. Päätöstä noudatetaan siihen asti, kunnes muutoksenhakuaste on antanut lainvoimaisen päätöksen.

Valituskirjelmä liitteineen toimitetaan 30 päivän sisällä valitusajan päättymisestä sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan.

PÄÄTÖSTÄ EI VOIDA OIKAISTA

Kela lähettää valituskirjelmän liitteineen sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan käsiteltäväksi 30 päivän sisällä valitusajan päättymisestä.

VALITUKSEN KÄSITTELY SOSIAALITURVA-ASIOIDEN MUUTOKSENHAKULAUTAKUNNASSA

Muutoksenhakulautakunta antaa päätöksen, johon voi hakea muutosta vakuutusosoikeudelta 37 päivän sisällä päätöksen postituspäivästä. Samalla Kela vahvistaa väliaikaisen päätöksen, jos väliaikainen päätös on annettu.

VALITUKSEN KÄSITTELY VAKUUTUSOIKEUDESSA

Vakuutusosoikeus antaa asiassa päätöksensä. Päätöksestä ei voi valittaa.